

BAŞYAZI

Türkiye, bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp durmadı.

Bugüne kadar geçirdiğimiz hareketler, şahit olduğumuz muazzam kıyam manzaraları, onun yalnız bir safhasıdır. Bir ihtilâl geçirdik. İhtilâl inkılâbın gayesi değil, vasıtasıdır.

Bu ihtilâl safhasında dursaydık inkılâbımız akim kalırdı. Halbuki o, genişliyor, derinleşiyor. O henüz son sözünü söylemiş, son eserini vermiş değildir. Tesviye edilmiş bir zemin üstünde yarınki Türk cemiyetinin, kendine has ve kendine uygun binası kuralabilmek için, inkılâbımız, derinleşme ve genişleme istikametindedir.

İnkılâp bitaraf bir nizam değildir. Onun içinde yaşayanların, taraftar olsunlar veya olmasınlar, ona intibak etmeleri lâzımdır. İnkılâp, ona taraftar olanların iradelerine, taraftar olmıyanların iradelerinin, kayıtsız ve şartsız, bağlanması demektir.

İnkılâbın irade ve menfaati, inkılâbı duyan ve yürüten azlık, fakat şuurlu bir avangardın, azlık fakat ileri bir KADRONun iradesinde temsil olunur. Bu kadro, inkılâbın şeniyetinden çıkarılan ve onun seyrine uygun bir şekilde izah edildikçe şekillenmiş ve nazariyeleşen prensipleri kendine şuurlu edinir. İnkılâbın derinleşmesi demek, her şeyden evvel, bu prensiplerin ve onların ifadesi olan inkılâp ahlâk ve disiplinin, ileri kadronun dimağından genç neslin, şehir halkının ve köylünün dimağına inmesi ve yerleşmesi demektir.

Türkiye bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp kendine prensip ve onu yaşatacaklara şuurlu olacak bütün nazarî ve fikrî unsurlara maliktir. Ancak bu nazarî ve fikrî unsurlar inkılâba İDEOLOJİ olabilecek bir fikriyat sistemi içinde terkip ve tedvin edilmiş değildir. Gerek millî mahiyeti gerek beynelmilel şümül ve tesirleri itibarile, tarihin en manalı hareketlerinden biri olan inkılâbımızın, zatında mündemiç bu ileri fikir ve prensip unsurlarını, şimdi inkılâbın seyri içinde ve onun icaplarına uygun bir şekilde izah işi, bugünkü Türk inkılâp münevverliğine düşen vazifelerin en acil ve en şerefliisidir. İnkılâbımızın, her biri ayrı ayrı kıymettar ve orijinal olan bu fikir ve nazariye unsurları birer birer izah edildikçe, bu esaslar inkılâp nesli için kriteriyumlar olacak, yeni ve startdartlaşmış inkılâpçı tip böyle doğacaktır. Bu tip her nerede, her ne şerait altında olursa olsun, karşılaştığı her inkılâp sahasında, aynı hadiseyi aynı kriteriyumlara vuracak, aynı ölçülerle düşünecek, aynı neticelere varacak, ve İnkılâbın kendisine has CİHANİ TELÂKKİ TARZI böyle vücut bulacaktır.

Hülâsa; Cihanın bin bir çeşit hadisata gebe olan bugünkü esrarengiz gidişi içinde, mukadderatını kendi inkılâbının mukadderatına bağlayan inkılâp neslimizin muhtaç olduğu inkılâp şevkini her zaman uyanık tutmak ve inkılâbımızın bir bakışta idrakimizi durdurur gibi görünen coşkunu ve mürekkep cereyanına daima hâkim kalabilmek için, onun prensiplerini hududu muayyen kriteriyumlar şeklinde bilmeye, benimsemeye ve benimsetmeye mecburuz.

KADRO, BUNUN İÇİN ÇIKIYOR.

PESİMİST

Şevket Süreyya Aydemir / İnkilabın Psikolojisi

İnkılâp cephesi, harp cephesi gibidir: Burada da iki taraf çarpışır ve bu çarpışanlar iki tarafın yalnız fizik ve teknik kuvvetleri değildir.

İnkılâp cephesinde de, tıpkı harp cephesinde olduğu gibi bütün enerji şekilleri ve bütün vasıtalar bir maksat için seferber edilir. Psikoloji, mücadeleye karışır. Fikriyat işe müdahale eder. Hülâsa zahire harekete geçen elle tutulur kuvvetlerin taktığı ve stratejisi arkasında iki cephenin bütün ruhi ve manevi elemanlarının da birbirlerine karşı amansız bir hayat, memat cidaline geçtiğini görürsünüz!

İşte şimdi Türk inkılâbı da, her cephede yere çaldığı düşmanlarının bu cinsten yeni ve sinsi bir hücumuna maruz kalmıştır: Düşman; inkılâbımızın psikolojisi üzerine kendi psikolojisini seferber etti. Bu psikoloji: PESİMİZMdir.

Şimdi inkılâp atmosferini esrarengiz bir “Bedbinlik” havası sarıyor. Şimdi günün her adımında ayağınıza çarpan: PESİMİSTtir. Pesimist her yerde hazır ve nazırdır! Kulağınıza mütemadiyen eğiliyor ve söylüyor: Herşey fena gidiyor!

İnkılâp demek, hiç şüphesiz bir sût limanlık demek değildir. İnkılâpta çarpışan iki taraftan biri, diğerini kendi iradesine ve cebrûzor ile mahkûm kılacak, bir rejim diğer rejime, bir keyfiyet diğer keyfiyete istihale edecek, hülâsa cemiyetin bütün bünyesinde birşeyler dağılacak ve birşeyler yeniden yapılacaktır. İşte Pesimizm bu dağılanın, yani realitenin seyri karşısında realiteye maglûp olanın psikolojisidir!

Pesimizm, bu yürüyen realitenin icaplarına intibak edememenin ve bu icaplar karşısında aczin bir ifadesidir!

Pesimizm, değişen hayat içinde istinat noktalarını kaybedenin kendi içine dönüşü ve orada istinatgâhlar arayışdır!

Pesimist; inkılâbın seyrinde kaybettiğini kendi ruhunda arar ve orada bulmak ister ve aradığı âlemi kendi ruhunda yaratır! Bu âlem realitenin pervasız seyri karşısında çok hazin, fakat çok enteresan ve çok seyre şayandır:

1- Pesimizm, pesimistin ruhunda evvelâ bir “Fatalizm”e inkılâp eder. Pesimist kendi haricindeki âlemi kendi bitkin ruhunun zaviyesinden görür. Bu âlem onca çoktan haraba mahkûmdur! Her şey fena, her şey mütereddi, her şey inhilâl halindedir.

Halbuki bu netice pesimistin ruhunda evvelce yaşamış olan kıymet hükümlerinin artık birer birer erimiş, ve birer birer manalarını kaybetmiş, olmalarından başka hiçbir şeyin alâmeti değildir. Pesimizmin bu suretle ilk seyri, Pesimistin ruhundaki bütün müesses hükümlerin birer birer dejenere oluşudur.

Pesimistten vefâ beklenmez!

2- Pesimizmde hareket noktası fert; ferdin sübjektif idrâki, sübjektif menfaati, ve binaenaleyh “Ene-Ben”dir. Bunun içindir ki, her pesimist muhakkak rasyonalisttir. Pesimistte fatalizm, pek az bir zaman içinde derhal karikatür bir rasyonalizme münkalip olur. Pesimist realiteyi yıkmak ve sonra kendi “Akl”ına göre yeniden kurmak ister.

Eğer her pesimist kendi “Akl”ına göre istediğini yapmaya muktedir olsaydı, bu bir tek Arz üzerinde ne kadar

pesimist varsa, o kadar beşer cemiyeti, o kadar “Nizamı âlem” kurmak icap ederdi: Fakat şükretmeli ki, pesimist ne yapmak, ne de yıkmak iktidarındadır. Onun ruhu öyle gittikçe durulan bir sudur ki, ondan etrafa sadece ufunet intişar edebilir.

3- Kuvvetli insan, istediği için muktedir olan değil, muktedir olduğu için isteyen insandır. Pesimist ister görünür. Muktedir olduğu için ister görünür: Halbuki istemez. Pesimistte asl olan istek değil, isteksizliktir.

Çünkü istek, bir irade işidir ve isteksizliğin zıddıdır. Halbuki pesimizm bir irade hastalığıdır, bu hastalıkta her şeyden evvel irade felce uğrar! Pesimistin istek ve ihtirası da bizzat isteğin ve ihtirasın dejenere oluşudur.

Pesimist bütün kıymet hükümlerini kaybettiği gibi, artık iradesinden de mahrumdur.

Pesimist tatmin edilemez!

4- Pesimizm; pesimistin evvela yanlış olarak âlemi inkâr etmesile başlar ve sonra doğru olarak kendini inkâr etmesile nihayet bulur!

Bu inkâr ferdin bazan manevî, bazan maddi intiharile biter!.

5- Pesimizm bir psikoloji haleti; fakat içtimaî bir psikoloji haletidir. Çünkü bu haletin bütün malzemesi sosiyaldir. Pesimizm; cemiyetin seyrini, bu seyrin kanuniyetlerini idrak edemeyen ve cemiyetten ekarte edilen ferdin dimağına inkiâsıdır. Bu suretle pesimizmi vakia fert temsil eder; fakat cemiyet yaratır.

Cemiyette katastrof husule geldi ve bir inkilâp oldu mu, bu inkilâpta mağlûp olan tarafın ruhî mümessili olarak derhal pesimist türer. Ve pesimizm; kurulan yeni cemiyet karşısında inhilâl eden eski cemiyetin “İçtimaî Psikolojisi” olur.

Bunun için; pesimist fert, nasıl dejenere fertse, pesimist psikoloji, dejenere psikolojidir. Pesimist edebiyat, dejenere edebiyattır. Pesimist felsefe, dejenere felsefedir.

Bir cemiyetin psikolojisine pesimizm hâkim olursa, o cemiyetten ümidi kesmek lâzım gelir. Çünkü böyle bir cemiyette bütün kıymet hükümleri donmuş, içtimaî normlar, artık bütün cemiyetin vücudunu nefyüinkâr eden hal almış demektir. Roma inhilâl ederken aynen bu manzarayı verdi: İnihilâl eden Roma’dan, fert kendi nefesine dönmüş ve içtimaî inkişaf istikametlerini bir türlü tayin edemiyen Roma cemiyeti, kendi üstürüktürü içinde kendi kendini kemirmiş, yemiş bitirmişti.

Türkiye’de Pesimizmin ilk kastı, inkilâp heyecanıdır:

Onlar; inkilâbımızı heyecanını kaybeden; zatında mündemiç bütün kıymet hükümlerine karşı şüphe ve tereddütlerle bakılan hülâsa seilmeyen ve inanılmayan, donmuş bir “Yarım iş” haline getirmek isterler.

İnkilâp; heyecanından mahrum olunca; inkilâp idealizmi ve bu idealizmi yaşatan azlık, fakat şuurlu ve disipline inkilâp kadrosu kendiliğinden parçalanır diye beklerler.

Bu bekleyişin ardında ise; Türk cemiyetinin elde edilmiş bütün fütuhatının birer birer kayboluşu, kazanılan bütün siperlerin birer birer terkedilişi vardır.

Fakat renk, renk ve çeşit çeşit inkilâp düşmanlarının; inkilâbımıza karşı bilerek ve bilmiyerek harekete

getirdikleri bu yeni ve sinsi hamlenin bütün mekanizmasını noktası noktasına biliyor ve tanıyoruz:

İnkilap aleyhtarlığının pesimist psikolojisine karşı; kendi inkilâba inanışımızın en yenilmez ve en müessir kuvvetlerini seferber ediyoruz.

Bu kuvvetlerin ismi:

OPTİMİZM

Ve

İNKİLÂP HEYECANIDIR.¹

MÜSTEMLEKE İKTİSADİYATINDAN MİLLET İKTİSADİYATINA

Dr. Vedat Nedim Tör / Millet İktisadiyatı

İnkilâbımızın iktisat sahasındaki mânâ ve şümulü üzerinde duralım: Kapitülâsyonlar – Düyunu umumiye – Gümrük esareti gibi mefhumların Türk toprakları dışına koğulması, Saltanatın, Mecellenin, Fesin, Arap harflerinin Türk cemiyetinden tardedilmesinden daha az mühim ve daha az manalı dağildir. Hattâ bu sonuncuların kıymetini azaltmak kastinden tamamen uzak kalarak diyebiliriz ki, birincilerin mana ve şümulü daha geniştir. Çünkü kapitülâsyonların ilgası, düyunu umumiye idaresinin kaldırılması, gümrük istiklâlinin istirdadı yeni Türkiye devletile haricî alâkadâr devletler arasındaki cidalin zaferleridir.

Saltanatı, mecelleyi, fesi, Arap harflerini kaldırmak için Lauzanne'lara ihtiyaç yoktu. Bunlar müstakil bir milletin kendi içinde halledeceği mes'elelerdi.

O halde İnkilâbımızın iktisadî sahadaki şiarlarının tahakkuku, bizi tabiatile dış-düşmanlarımızla karşılaştırdı. İnkilâbımızın içtimaî sahadaki şiarlarının tahakkuku ise, bizi gene tabiatile iç-düşmanlarımızla çarpıştırdı.

Bu itibarla içtimaî zaferlerin korunması ve kökleşmesi için iç-irticaa karşı ne derece uyanık ve amansız davranmamız bir zaruretse, iktisadî zaferlerin yemişlerini verebilmesi için de dış-irticaa karşı o derece, silâhlı, hazırlıklı ve tetik bulunmamız icap eder.

Osmanlı Bankasının Londra'da toplanan umumî hey'et içtimaında idare meclisi reisinin Türkiye'ye dair verdiği izahatta biz dış irticain sesini işittik!

İktisadî inkilâbımızın manası ve hedefi nedir?

Bir müstemleke iktisadiyatı olmaktan kurtulup bir millet iktisadiyatı yaratmak. Bu meseleyi böylece vazedebilmek bile başlı başına beynelmilel bir hâdisedir. Çünkü her müstemleke milletin ideali, bu meseleyi böylece vazedebilmektir. Bu itibarla davamızın sadece millî değil, aynı zamanda beynelmilel bir mahiyeti vardır.

Müstakil bir millet iktisadiyatı kurabilmek için ergeç aynı yoldan geçmek mecburiyetinde kalacak olan müstemleke milletlerine örnek olmak mevkiindeyiz.

Unutmayalım ki, Çin, kapitülâsyonların ilgası ve gümrük istiklâli uğrunda hâlâ didiniyor. Ve Hindistan aynı

---

¹ Bu bahis gelecek nüshada.

idealler için çırpınıp duruyor.

Müstakil Türkiye'nin bir millet iktisadiyatı yaratmak cehdi düşmanlarımız tarafından da sabırlı ve dikkatli bir alâka ile takip olunmaktadır.

Hiç şüphesiz ki, Balkanların ve yakın şarkın en kuvvetli ve en istikrarlı devleti Türkiye Cumhuriyetidir. Buna rağmen garp maliye âlemi yeni Türkiye'yi, bizzat kendilerinin ölü adam dedikleri osmanlı saltanatı kadar, emniyetli bulmuyorlar. Niçin? Çünkü osmanlı imparatorluğu, garp emperyalizmi için kaybolmuş bir istihlâmdır. Onu tekrar zaptetmek ümidi ve arzusu içlerinde kıvıl kıvıl yaşıyor.

Bu hakikatı her inkilâpçı Türk vatandaşı iyice kafasına kazmalıdır.

İnkilâbın heyecanını ve mihverini artık iktisadî sahaya nakletmek zamanı geldi. Millet iktisadiyatı yaratma davasında her vatandaş disiplinli ve şuurlu bir ordunun fertleri gibi üstüne düşen vazifeleri bilmelidir.

İşte inkilâba inananlara düşen mühim ve hayatî bir inkilâp işi!

Görüyoruz ki, millî kurtuluş cidali iktisadî sahada bütün şiddetile devam ediyor. Ve bu cidal, Dumlupınar bahasına oluyor.

Türkiye, iktisadî zaferlerini istismar edemezse, emperyalizm'in kucağına düşebilir. Bu büyük tehlikeyi 14 milyonun yüzde kaç biliyor?

İktisadî davalarımızı ferdlerin hasis menfaat meseleleri olmaktan kurtarıp bir millet davası haline koymak, artık günün zarureti oldu. Bütün Türkiye'de bir Dumlupınar havası estirmek lâzım.

Askerî Dumlupınar plânlı ve sistemli bir faaliyetin yemişidi. İktisadî Dumlupınar da plân ve sistem ister.

Bir müstemleke iktisadiyatından bir millet iktisadiyatı yaratmak işi karşısında tarihte ilk defa olarak Türk milleti kalıyor.

Bu işi başarmak... İşte yeni Türk devletinin tarihî misyonu.

Önümüzde taklit edebileceğimiz hiç bir örnek görmüyoruz. Bu büyük işin bütün hal çarelerini kendi kendimize yaratmak mecburiyetindeyiz.

İnkilâbımızın diğer unsurları gibi iktisadî inkilâbımız da orijinal bir eser olacaktır.

Zaten harp sonu iktisadiyatının üç büyük mes'elesi var.

1- Kapitalist iktisat sistemi yerine komünist iktisat sistemini kurmak.

Bunu Rusya halle çalışıyor.

2- Kapitalist iktisat sistemini kurtarmak.

Bu işle Akvam cemiyeti uğraşiyor.

3- Müstemleke iktisadiyatı yerine müstakil millet iktisadiyatı yaratmak.

Bu da Türkiye cumhuriyetine düşüyor.

Davamızın hususiyeti ve yegâneliği yüzünden değil midir ki, memleketimize bu güne kadar gelen ecnebî mutahassısların öne sürdükleri tedbirler inkilâbımızın ruhuna ve hedeflerine tamamen aykırı bir mahiyettedir?

Onlar, bizim milli sanayi siyasetimize muarızdırlar.

Onlar, bizim gümrük siyasetimize muarızdırlar.

Onlar, bizim maliye siyasetimize muarızdırlar.

Halbuki Türkiye Cumhuriyetinin iktisat davası ile osmanlı imparatorluğunun iktisat davası arasında hiç bir münasebet yoktur.

Aradaki dünya farkını anlamayan ve yahut anlamak istemiyen mutahassıslar bize hâlâ müstemleke iktisadiyatı tedbirleriyle geliyorlar.

İnkilâp Türkiyesini sadece ham madde istihsal eden, ecnebî sanayi mamulâtına açık pazar ve emperyalist sermayelerin istismarına sahne olan osmanlı imparatorluğu ölçülerile mutalâa etmek... İşte ecnebî mutahassısların ana hataları. Siyaset, muayyen hedeflere varmak için tatbik olunması lâzım gelen tedbirleri bulmak san'atidir.

Tedbirler, hedeflere göre kıymet kazanır. Hiçbir tedbir başlı başına, mutlak surette iyi veya fena değildir. İlâçlar gibi... Hedefimiz, müstemleke iktisadiyatından millet iktisadiyatına geçmektir.

Biz, bize tavsiye olunan tedbirleri bu hedefe göre ölçeriz.

İktisadî Türkiye'yi bir inşaat yerine benzetmek kabildir:

Binayı kurmak için lâzımgelen bütün malzeme ortada yığılır... Fakat elde mühendislerin, kalfaların, ustaların ve işçilerin zekâ ve iş kuvvetini bir hedefe doğru sevkedecek bir plan yok. Bu plânsızlık yüzünden Avrupalı mutahassıslar, Türkiye'de inşa edilen yeni iktisat binasının alacağı şekli göremiyorlar.

Bu plânsızlık yüzünden, elimizde mevcut sermaye, malzeme ve iş kuvvetlerimizi rasyonel ve vahdetli bir tarzda hedefe doğru sevkedemiyoruz.

Devletin, bir millet iktisadiyatı yaratmak cehdini, bir millet işi haline sokmadık. Bütün dünya anarşik iktisattan plânlı iktisada doğru yürüyor. Belli başlı sanayi şubelerinde gördüğümüz tröstler, karteller, konserler, sonra konjunktur tetkikat müesseseleri, kooperatifleşme teşebbüsleri v.s. hep bu hareketin neticeleridir. Biz, böyle bir plânlı faaliyete her milletten daha ziyade muhtacız. Çünkü iktisadî bünyemizi değiştiriyoruz. Şuursuz iktisat siyasetinden, şuurlu iktisat siyasetine geçiyoruz.

Şuurun en canlı nişanesi ise program ve plândır.

HAM MADDE MEMLEKETLERİNDEKİ PARA BUHRANININ KARAKTERİ

İsmail Hüsrev Tökin / Cihan İktisadiyatı

İki buçuk senedenberi devam eden buhran, her memlekette o memleketin iktisadî bünyesine göre akisler bıraktı. Bazı memleketlerde malî müşkülât, siyasi teşevvüşler, bazılarında kredi darlığı, para (valuta) buhranı ilh... gibi muhtelif reaksiyonlar tevhit etti. Bunların içinde en şayanı dikkat ve Türkiye için tetkiki en şayanı istifade olanı hiç şüphesiz para (valuta) buhranıdır.

1929 senesi buhranı ile beraber sınaî istihsal hacminde şiddetli bir sukut başladı. Bu sukut sanayi memleketlerle ham madde müstahsili memleketler arasındaki mütekebil münasebetleri fevkalâde gevşetti. Sanayi memleketleri ham madde ithalâtile ham madde istihsalini finanse eden krediyi kesmek mecburiyetinde kaldılar. İstihlâk piyasaları kapanınca ham madde memleketlerinde dağlar gibi stoklar yığıldı ve ham madde fiyatları süratle düşmeye başladı.²

İstihsalin ve ham madde fiyatlarının süratle sukutu, tesirini ham madde memleketlerinin ticareti hariciyelerinde göstermekte gecikmedi. Meselâ 1928 senesine nazaran 1931 senesinin eylülünde Avusturalyanın ihracatı %30, Brezilyanın %37, Arjantin'in %55, Kanadanın % 36 gerilemiştir.

Buhrandan evvel harice olan borçlarının faizlerini tediye eden dolayı tediye plânçolarındaki açıkları emtia ihracatı ile kapayan ham madde müstahsili memleketler, ham madde ihracatının daralması üzerine bu faizleri karşılayamaz oldular, Tediye plânçolarındaki açığa ticaret plânçolarındaki açık ta inzimam etti. Başlıca ham madde müstahsili memleketlerin her sene harice tediye ettikleri faiz ve temettülerin miktarı.

Kanada :	214 milyon dolar
Arjantin:	188 milyon dolar
Avusturalya:	171 milyon dolar
Meksiko:	153 milyon dolar
Hollanda Hindistanı:	127 milyon dolar
Britanya Hindistanı:	115 milyon dolar
Cenubî Afrika:	77 milyon dolar

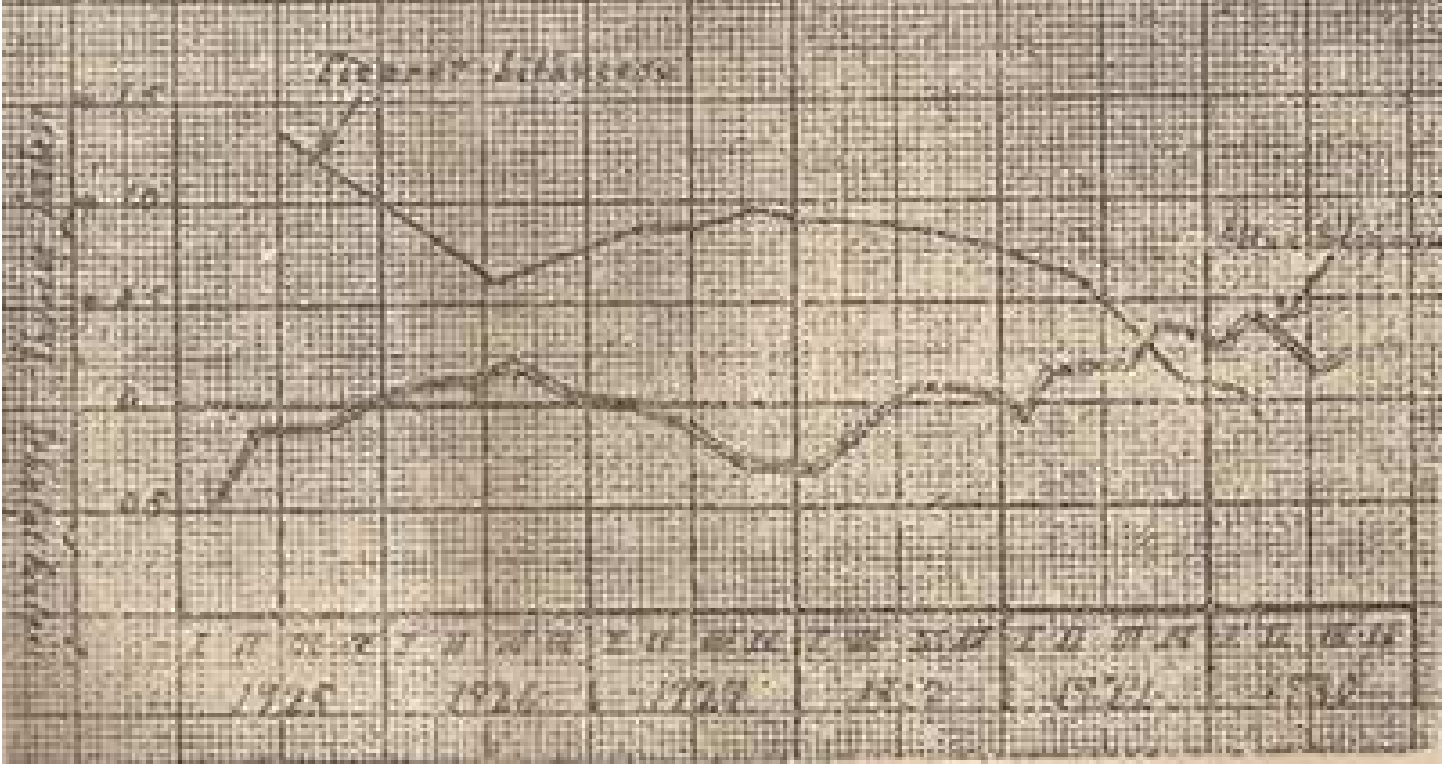
Şili harice senevî 500 milyon Pezo faiz tediye etmek mecburiyetindedir. Kısa vadeli düyunatı da 400 milyon Pezodan fazladır. Tediye plançosundaki bu büyük açığı 1928 senesinde 800 milyon Pezoyu tecavüz eden ihracat fazlası ile kapamıştı. 1929 senesinde ihracat fazlası 650 milyona, 1930 senesinde 70 milyona düşünce, Şili hükûmeti umumî bir moratoryom ilânı mecburiyetinde kaldı. Ham madde ihracatının bu kadar fazla tenakusu üzerine ham madde memleketleri, hem faiz tediyaatını ifa edebilmek hem de ticareti hariciye açığını karşılayabilmek için, ellerindeki altın ve döviz mevcutlarını sarfetmeye başladılar. Bu açıklardan dolayı cenubî Amerika, şarki ve cenubî Asya, Afrika, Avusturalya gibi ham madde memleketlerinin harice tediye ettikleri altın miktarı bir tahmine göre 2 milyar marktan fazladır.

Başlıca ham madde memleketlerinin para karşılığı olarak ellerinde bulundurdukları altınların 1930 senesine nazaran 1931 senesindeki tenakus nisbeti:

Arjantin	%65,	Brezilya	%17
Avusturalya	%57,	Şili	%37

² Vakıa kısmen bir ham madde müstahsili olan Türkiyede hiç bir zaman büyük stoklar yığılıp kalmamıştır. Bunun sebebi ise, Türkiye ham madde istihsalinin maliyet fiyatına yakın ve hattâ bazan maliyet fiyatından daha çok aşağıya satılmasıdır.

Aşağıdaki grafikte de 17 yarı ve yeni kapitalist memleketin tediyi plançosundaki iki mühim faslını yani ticaret plançosu ile altın plançosunu senelere göre seyrini takip edelim:

Grafikte 1929 senesinden itibaren ticareti hariciyenin açık vermişe başlaması ile altın ihracatının da arttığı görülmektedir. 1926 senesinde aynı hal müşahede olunmaktadır. Halbuki ticaret bilânçosunun yüksek olduğu 1927 senesinde altın ihracatının düşük olduğu görülmektedir.

Netice olarak ham madde memleketlerinin paraları karşılıksız kaldı ve paraların kıymetleri sukuta başladı. Aşağıdaki cetvel başlıca ham madde memleketleri paralarının son aylarda Dolar paritesinden ne kadar inhiraf ettiğini göstermektedir:

Memleket	Paranın cinsi	Dolar Paritesi	New-yorkte 1931 Eylûlünde vasatî kur
Arjantin	Pezo	96.48	59.87
Brezilya	Milreis	11.96	5.91
Şili	Pezo	12.17	12.04
Kanada	Sterlin	100	96.25

Binaenaleyh:

Normal zamanlarda millî paranın alım kuvveti, memleketin altın ve döviz mevcudile mükemmelen karşılanarak korunabildiği halde, buhran zamanlarında ihracatın tenakus etmesi üzerine memleketin altın ve döviz mevcudu dışarı akmakta ve karşılığı azalan millî paranın kıymeti de, mukabil bir tedbir alınmadığı takdirde, mütemadiyen düşmektedir.

Türkiyeye gelince:

Türkiye de ticaret plânçosu açık veren bir memlekettir. Binaenaleyh Türkiyenin de dünya iktisadiyatına hakim

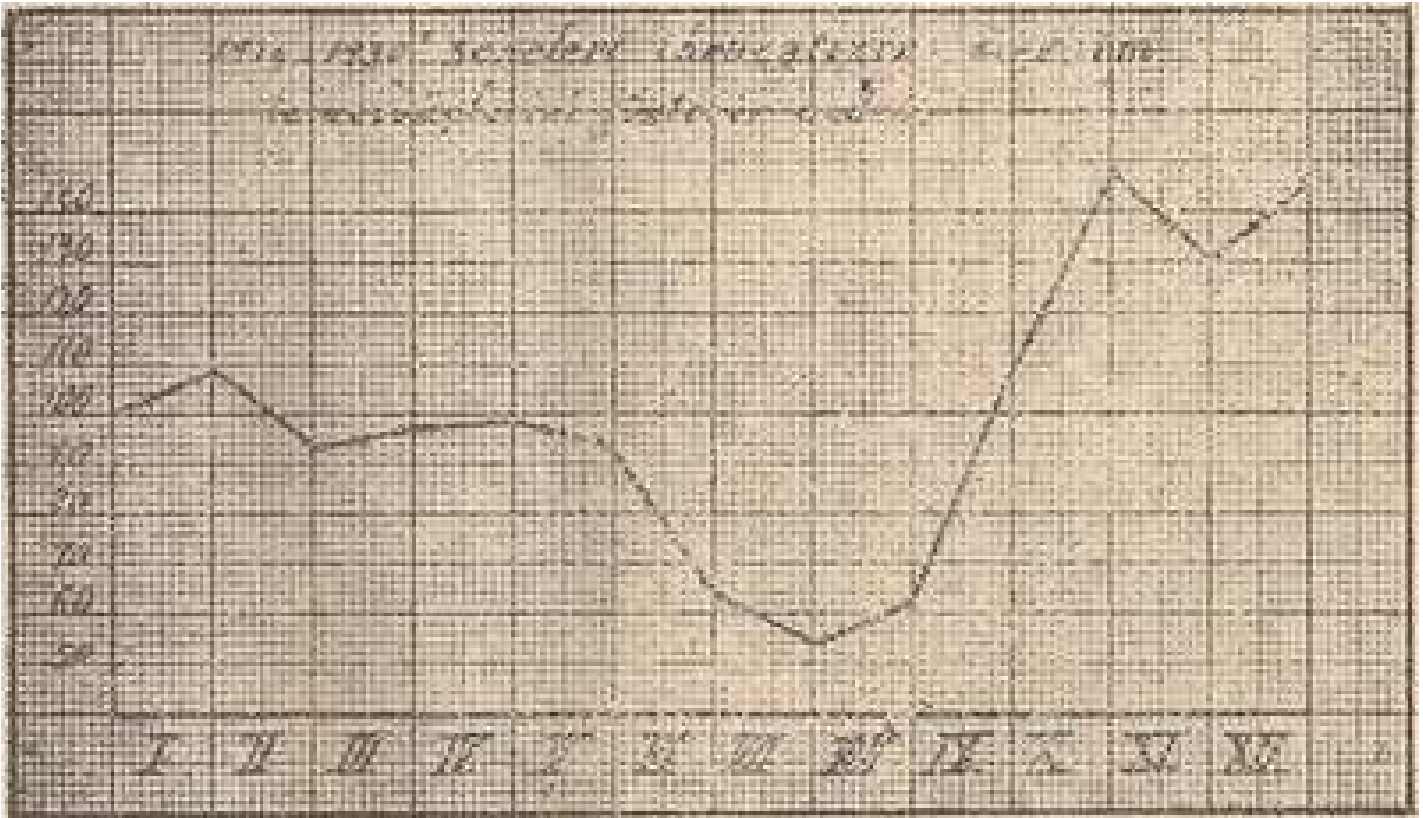
olan bu kanuniyetlere tâbi olduğu gayet aşikârdır. Geçen sene bazı mehafilde şöyle bir kanaate tesadüf ediliyordu. Türkiye mahdut birkaç cins ham madde veren bir memleket değildir. Ham madde ihracatının yanında pek mütenevvi ziraî gıda maddeleri ihracatı vardır. Bu itibarla Türkiyenin dünya sınaî konjunkturuna tâbi olması lâzım gelemmez. İhracatımızın ham madde ihracatı kadar süratle düşmesine imkân yoktur. Halbuki ziraî gıda maddelerinin de sınaî konjunkturla sıkı bir rabitası vardır. Depresyon zamanlarında sanayi memleketlerinde işsizliğin artması, yevmiyelerin indirilmesi, yani buhranın geniş işçi kitlelerine yükletilmesi, halkın alım kabiliyetini düşürdüğünden ziraî gıda maddelerinin de istihlâk miktarı tabîi bir surette azalır. Gıda maddelerinin istihlâkındaki tenakus umumiyet itibarile hammadde istihlâkâtı kadar süratle olmayabilir. Fakat ne de olsa böyle bir sukut vardır. Binaenaleyh ham madde ihracatının tenakusundan mütevellit zararı, münhasıran ziraî gıda maddeleri ihracatının telâfi edeceği kanaatına gelmek doğru değildir. Ticareti hariciyemizin her faslı ayrı ayrı dünya konjunkturunun inip çıkma hareketlerine sıkı bağlarla bağlanmıştır.

Türkiye ticareti hariciyesinde üç hususiyet müşahede olunur:

1 – Senelere göre kronik bir açık.

2 – Sene zarfında mevsim açıkları.

3 – Dünya konjunkturunun sıklüslerine tâbi olan periyodik açıklar. Yani her dünya buhranında ihracatın tenakusu. Bu açıklardan bilhassa sene zarfındaki mevsim açıkları pek mühimdir. Bir sene zarfındaki ihracatımızın mevsimlere göre temevvücünü bir grafikte gösterirsek ihracatın hangi aylarda fazla hangilerinde az olduğunu görürüz:

Grafikte görülüyor ki, ihracatımızın vasati olarak en durgun olduğu aylar haziran, temmuz, ağustos aylarıdır. Paramız ihracat emtiası kıymetleriyle en az bu aylarda karşılaşmaktadır. Fakat harice olan tediyatımız, ihracat gibi bu aylarda azalmadığından konsorsiyum da bilhassa bu aylarda fazla döviz satmak mecburiyetinde

kalmaktadır. Bu ayların açıkları ekseriyetle ihracat mevsimlerinde telââfi edilmekte idi.

Diğer memleketler buhran devirlerinin ticareti hariciyedeki tahribatını dünya konjunkturunun inkişaf zamanlarında kapattıkları halde Türkiye iktisadî bünyesindeki bozukluktan dolayı haricî ticaretinde senelerdenberi devam eden kronik açık yüzünden dünya konjunkturunun ekspansiyonlarından istifade imkanları bulamıyor. Ticareti haricemizin göğdesindeki bu daimî açık her zaman paramızın alım kuvvetini tehdit eden bir amildir. Haricî ticaretimizdeki daimî açıklar (milyon lira olarak)

<u>1924</u>	<u>1925</u>	<u>1926</u>	<u>1927</u>	<u>1928</u>	<u>1929</u>	<u>1930</u>	<u>1931 – 10 aylık³</u>
35.7	49.1	48.2	52.9	49.9	100.7	2.5+	15.8

Geçen senenin ilk on ayı zarfında ithalâtımız 118.0 milyon, ihracatımız da 120.5 milyon lira idi. Buna nazaran iki buçuk milyon liralık bir ihracat fazlamız vardı. Bu fark kambiyo muvazenesi noktai nazarından ehemmiyetli bir unsurdur. Bu sene ise, senenin ilk on ayı zarfında ithalâtımız 111.5 milyon ihracatımız ise, ancak 96.7 milyon liradan ibarettir. Buna nazaran bu on aylık ithalât ve ihracat muvazenesinde 15 milyon liralık bir açık görülmektedir.

Binaenaleyh Türk parasının iki senedenberi idame edilmiş olan istikrarını tehlikeden kurtarmak için ne 1726 numaralı kanun mucibince kullanılan ihtiyat evrakı nakdiyesi mükabilinde piyasadan şimdiye kadar satın alınmış olan dövizler (42 milyon frank, sabit ingiliz lirası olarak 400,000 sterlin) ne de buna zamimeten konsorsiyumun mudahale akçası olan bir milyon ingiliz lirası kifayet edebilirdi. Bu vaziyet hükûmeti kat'î ve serî tedbirler almak zaruretinde bırakmıştır. Bu tedbirlerin birincisi şimdilik ithalâtın tahdidi olmuştur. Bunu başka ve daha radikal tedbirler takip edebilir. Fakat şu muhakkaktır ki, Türk parasını korumak için millî iktisadiyatın bünyesine taallûk eden kül halinde inkilâpçı tedbirler almak zarureti vardır. Tahdit, ilâh. gibi tedbirler ancak bir kül teşkil eden bir iktisat siyasetinin cüzleri olmalıdır.

Millî istiklâlini garbın finans emperyalizmine karşı müdafaa eden bir memleketin, parasını korumak için istikraz yoluna sapacağına aklımıza bile getirmiyoruz. Esasen istikraz edilen paraya mukabil her sene ödemeye mecbur olacağımız faizler, ticaret plançomuz aktif olmadığından, tediye plançomuzun açıklarını arttırmaktan başka bir işe yarayacaktır. Binaenaleyh her açığı kapatmak için yeni bir istikraz akti mecburiyetinde kalınacağı aşikârdır.

DÜNYA BUHRANI NE HALDE?

İsmail Hüsrev Tökin / İktisadi Kronik

Dünya konjunkturunun ritmik hareketi (ekspansiyon, prosperite, buhran, depresyon safhaları) normal seyrine girmekten çok uzaktır. Esasen böyle bir ihtimal de yoktur. Buhran yeni yeni ihtilâtlar tevhit ederek mütemadiyen derinleşiyor: Kapitalizm tarihinde görülmemiş bir devir.

1920 senesinden sonra Avrupa iktisatçıları, Amerikanın seri inkişafına bakarak, kapitalizmin artık buhransız, daimî bir yükseliş devrine girdiği hükmüne gelmişlerdi. Marxist geçinen sosyal-demokratlar bile “American prosperite”si karşısında kapitalizmin kurtuluşunu alkışlamışlardı. Fakat dünya iktisadiyatının için için işleyen

³ 1930 senesinde lehimize olan fazla 1929 senesinin gayri tabii ithalâtından ve 1931 senesindeki açığın diğer senelere nazaran az olması ithalâtın da ihracat gibi azalmış bulunmasından mütevellittir. Memleketin alım kabiliyeti değişmemiş olsaydı bu açık pek büyük yekûnlara baliğ olabilirdi.

yarası, 1929 senesinde birdenbire bütün cerahatını dışarı kusunca, bütün bu prosperite nazariyecileri binbir türlü tevil yollarına kaçtılar. Meselâ “Kondratiyef” gibi iktisatçılar başta olmak üzere birçok konjunktur ulâması, dünya konjunkturunun uzun mevceli safhalarından birinin arifesinde bulunduğu, uzun bir depresyon safhasından sonra yine bir yükselişin başlayacağı, binaenaleyh dünya iktisadiyatının strüktürel (bünyevî) değil, tamamen konjunktürel (piyasa icabı) bir hareket içinde olduğu nazariyesini ortaya attılar.

Umumî harpten sonra bütün bu nazariyecilerin dünya iktisadiyatında görmek istemedikleri mühim bir bünye tahavvülü olmuştu. Eski iktisadî vahdet yerine harpten sonra dünya iktisadiyatı birbirile çarpışan parçalara (Millî kurtuluş hareketleri, kapitalist tarzı, sosyalist iktisat nizamı) bölünmüştür. Bugün dünya buhranının seyri üzerinde müessir olan kuvvetler bu parçaların mütekebil münasebetleridir.

İnkilâpçı memleketlerin pazarlarını kendi sanayilerine tahsis etmeleri üzerine garbın birçok sanayi şubeleri makinelerini durdurmak, kapılarını kapamak mecburiyetinde kalmıştır. Müstemlekelerin garp emperyalizmi tarafında istismarı, müstemlekelerin alım kabiliyetini de bitirmiş ve sanayiine satış imkânları bırakmamıştır. Finans merkezlerinin müstemlekeleri kredi şırıngasıyla canlandırmak ve bu suretle onların alım kabiliyetini arttırmak, sanayi stoklarını bunlara sürmek tecrübeleri muvakkat ve sathî tedbirler olmaktan ileri gidemiyor.

Sanayi memleketlerinin işsizler ordusu mütemadi bir tezayüt halindedir. İşsizler ordusu Almanyada 7, İngilterede 4, Amerikada 10 milyonu buldu. Bütün dünya işsizlerinin mikdarı 35 milyon tahmin edilmektedir.

Eskiden para piyasası (Sermaye piyasası) ucuzladı mı, buhranın nihayete erdiği kanaatına gelinirdi. Yeni açılan, yahut açtırılan piyasaların ihtiyaçları, yeni teknik terakkiyatın istihsale tatbiki, ucuzlayan sermayelerle temin olunurdu. Büyük piyasalarda bugün de sermaye ucuzdur. Fakat bu sermayeleri plase edecek mevzu yoktur. Dünya pazarlarının en mühimleri kapalıdır. Teknik terakkiyatı istihsale tatbikten artık büyük kârlar elde edilemiyor. Mühim sanayi şubeleri, istihsal kabiliyetlerini ancak yüzde 50-sine veya 30-una kadar istimal edebiliyorlar. Almanya sanayi anketi Alman sanayiinin esas sermayesini realize edebilmesi için piyasanın fevkalâde geniş olması ve daimî bir ekspansiyonun bulunması lâzımgeldiğini yazmaktadır. İstihsale yatırılan sermaye miktarı pek fazladır. Bunların bugünkü şerait altında realize edilmesine imkân yoktur.

Bu vaziyet içinde bir ritmik hareketten, bir uzun mevceli konjunkturdan bahsetmek çok acınacak bir nazariye zaafı olur. Şunu kabul etmek lâzımdır ki, dünya iktisadiyatının bünyesinde tahavvül vardır. Bozukluk sathî değil, bünyevidir.

AMERİKA SANAYİİNDE BUHRANIN TESİRLERİ

İsmail Hüsrev Tökin / İktisadî Kronik

“Berliner Tageblatt” gazetesinin 11 teşrinisani nüshasında Müttehedei Amerikanın muhtelif istihsal şubelerine mensup 20 hisseli şirketin kârlarını mukayeseli olarak gösteren bir cetvel neşredilmişti. Bu cetveli aynen naklederek karilerimize “hurafevî prosperite memleketinin” (!) geçirdiği buhranı göstermek isteriz.

Metalurji	1929 ⁴	1930 ⁴	1931 ⁴
United Steel Cor.	147.6	92.1	17.3
Betlehem Steel	92.1	21.1	1.9
Joungstown Steel	17.3	7.0	4.5
Johns and Laughlin	17.6	8.8	0.7

⁴ İkinci kânun ilâ eylül – milyon dolar

Yekûn	214.1+	129.5+	15.0-
<u>Otomobil sanayii</u>	—	—	—
General motors	215.8	123.8	97.5
Chrysler	24.7	2.5	3.8
Studebaker	13.9	2.8	2.5
Hudson motor Corp.	13.4	1.3	0.8
Yekûn	267.8+	130.8+	103.2-
<u>Elektrik sanayii</u>	—	—	—
General electric	—	—	—
Westinghouse	—	—	—
Electric	50.0	42.3	30.7
Studebaker	19.5	11.4	1.7
Yekûn	69.3+	53.9+	29.7-
<u>Petrol sanayii</u>	—	—	—
Shell Union Oil	18.7	0.8	24.7
Philips Petroleum	15.0	7.7	2.4
Atlantic Refined	13.7	4.8	2.4
Yekûn	47.4+	13.3+	29.3-
<u>Kimya sanayii</u>	—	—	—
Dupont de Nemur	57.2	41.5	36.8
Air red. Cor.	4.3	4.2	2.8
Atlas Powder	2.1	1.1	0.7
Yekûn	63.3+	46.8+	40.3-
<u>Muhtelif istihlik sanayii</u>	—	—	—
United Fruit Co.	16.9	10.3	7.0
Gillet Razor	11.4	8.8	3.4
William Rig.	8.5	9.1	8.5
National Cash Reg.	6.4	2.2	0.8
Yekûn	43.2+	30.4+	19.7-

Cetvelden görülüyor ki, bu senenin 9 ayı zarfında 20 şirketin kârı 178.6 milyon dolardır. Bu kâr geçen senenin aynı müddeti zarfında 404.3 milyon, 1929 senesinde ise, 705.6 milyondur.

Bu şirketlerin vasatî kârları 1930 senesine nazaran yüzde 55.8, 1929 senesine nazaran yüzde 74.7 düşmüştür. Vaziyeti en kötü olan şube petrol sanayiidir. Şimdiye kadar plançolarını neşretmiş olan petrol sanayii kâr değil, zarar kaydetmektedir. Cetveldeki üç büyük petrol şirketinin 1930 senesinin 9 ayında 29.3 milyon dolarlık zararı vardır. Halbuki 1930 senesinde 13.3, 1929 senesinde de 47.4 milyonluk kârları vardı. Bilhassa çelik sanayiinde mühim tröstlerin kârları 1929 senesine nazaran yüzde 93.0 düşmüştür.

ÇÖKMEKTE OLAN CİHAN NİZAMI

Burhan Asaf Belge / Cihan İçinde Türkiye

Klasik iktisatçıların ortaya “buhran” ismi altında sürdükleri ve harpten evvelki siklik ve periyodik buhranlar gibi izah etmek istedikleri cihanşümul hâdise üzerinde durmak istiyoruz. Buhranın “buhran” olduğunu iddia edenler, bunun birçok ârazını objektif bir surette tespit ettikten sonra, davayı, ya para, ya emtia, ya tamirat, yahut da Amerika iktisadiyatı bakımından, fakat her halde yalnız bir tarafından yakalılarak izaha kalkışıyorlar. Araz arasında, şunlara tesadüf ediyoruz: Yeni sanayi sahalarına (otomobil, elektroteknik, sunî ipek v.s.) akıtılmış korkunç miktarda sermayeler; toprak istihsalinin geniş mikyasta ve şimdiye kadar görülmemiş bir

organizasyon norması üzerinden makinalaştırılması; ziraî toptan fiyatların arkasından sınaî toptan fiyatların da sukutu; feci fiat makasları; alım kabiliyetinin yer yer gerilemesi; işsizler orduları; istihsalin tahdidi; satılmıyan stoklar; daralan pazarlar; emtia hareketleri anarşisinin para ve kredi hareketlerine oradan da kambiyo ve para esasları üzerine sirayetleri v.s.

Bu arazi, harpten evvelki buhranlarda da tespit etmek kabil olmuştur. Fakat, ne böyle bir mikyasa, ne de bu şümül ve heybette bir iktisadî çöküntüyü, iktisat tarihi kaydetmemiştir.

Davayı, iyice tahlil edebilmek için, Cihan harbinden evvelki vaziyete kadar gerilememiz lâzımdır. Cihan harbi, mahreçlerin ve pazarların yeni bir taksime tâbi tutulmaları için, büyük kapitalist bünyelerin çarpışmaları hareketidir. Cihan harbinden evvel, Avrupanın bir kaç büyük milletinin elinde tekâsüf etmiş istihsal cihazları ile cihanın bu cihazlara pazar vazifesi gören memleketleri arasında, gerçi bir muvazene mevcuttu. Yani, işi heyeti umumiyesi ile alınca, istihsal cihazının azameti ile mütenasip bir pazarlar manzumesi vardı. Yalnız, ne istihsal cihazı, ne de pazarlar manzumesi, tek elde bulunmıyorlardı. Almanya'nın sanayii İngiltere'ninkine yaklaşmış ve birçok sahalarda onu geçmiş olduğu halde, İngiltere'nin elinde İngiliz sanayi istihsalâtının örtemeyecekleri genişlikte bir müstemlekeler, yani hazır pazarlar demirbaşı mevcut olmasına mukabil, Almanya, müstemlekesizdi ve mallarını sürmek için, cihanın her noktasında ve rakabet esası üzerinden sistemli bir mücadeleye girişmek, bunu emniyet altına almak için donanmasına kuvveti vermek, ayrıca da, Avrupa kıtasında, kendine nefes pencereleri açmak ıztırarında idi. Çünkü muttasıl artan nüfusunu, şuraya buraya ihraç, yani israf eylemek ıztırarında kalmıştı. Almanların "Drang nach Osten" yani, Şarka doğru abanış ismini verdikleri bünyevî ihtiyaç, sırf bu sebepten doğmuş ve bu da "silâhlı sulh" prensibini doğurmuştu. Yalnız Osmanlı İmparatorluğu'nun bulunduğu noktada, en büyüklerini kaydetmek şartı ile, üç büyük devletin menfaatleri çarpışıyordu: Ziraat ve ham madde ihracatı için Akdeniz'e doğru menfez açmak isteyen Rusya; Hint denizine Bağdat hattı kanalından inmek isteyen Almanya; Hint yolunu tutmak mecburiyetinde bulunan İngiltere. Cihanın yalnız bu noktasında, bu kadar menfaat çarpışıyordu. Halbuki, her noktada, vaziyet bunun aynı idi.

Yani, istihsal cihazlarının heyeti umumiyeleri ile pazarların heyeti umumiyeleri arasında, miktar muvazenesinin mevcut olmasına mukabil, cihazlar ayrı ayrı ve pazarlar ayrı ayrı alınca, muvazene yoktu. Harbî, bu vaziyet doğurdu.

Cihan harbî, hem istihsal merkezlerini, hem de pazarları fakir düşürdü. Yirmi milyondan fazla insanı öldürmek için, birikmiş birçok servetlerin israfına lüzum hasıl oldu. Buna mukabil, yenebilmek için manevî ve maddî kuvvet teksifi prensipi, istihsal cihazı kadar fenni de zorlamış oldu ve ileri memleketler, harpten daha ziyade inkişaf etmiş bir malûmat ve tecrübe ile çıktılar. Aynı zamanda, insanların hemen hepsinde, istihlâka karşı hudutsuz bir hasret birikmişti. Binaenaleyh, bütün ekonomi cihazının genişletilmesi için, hem fen hem de istihlâk ihtiyacı, müstesna denilebilecek bir imkânı işaret ediyorlardı.

Buna, borçluların, borçlarını ödeme mecburiyetleri ve alacaklıların da, sermayesiz borçlulara sermaye yetiştirerek iki taraflı bir kâr temin etmek ihtirasları inzımmam etti. Bu, Gold Exchange (altın esaslı para)nın yanında bir de Gold Standard Exchange (altın kıymetli dövizlere dayanan para) usulünün türemesine sebep oldu. Yani, eldeki hakikî sermayenin yanında, bir de, itibar ve krediye dayanan bir sermaye türedi ki, temsil ettiği şey, para değil paranın sulandırılmış, fakat ikraz edilirken para diye yutturulmuş şerbeti idi. Bu bol ve kolay paranın bizatihi emniyet prensibinden uzaklaşmış olması, ikrazlarda, uzun yerine kısa vadeyi, alan için de, veren için de şart koştu. Bunun yegâne garantisi, çabuk devredip kendini çabuk ödemesi idi. Bu suretle kapitalist iktisat mekanizması o derece zorlanmış oldu ki, "istihlâk hasreti" diye harp sıkıntıları tarafından açılmış olan imkân kapanıverdi. Bunun üzerine, istihsal cihazlarını korumak için, her tarafta istihlâk kredileri açıldı. Bu sayede, makina, bir kere daha yağlanmış oldu. Fakat, hem sunî, hem de muvakkat bir surette.

Nihayet zemberek koşturdu.

Kapitalist iktisat, böylece yani başıboş bir surette cihazını genişletirken, "tamirat meselesi" ayrıca bir rol oynadı. Tamirat meselesi, Almanya ismini verdiğimiz iş organizasyonunun 60 sene için isticarından başka bir şey değildir. Almanya, borcu ödeyebilmek için, aktif bir ticaret muvazenesine muhtaçtır. Ne kadar ödemesi lâzım geleceği, ancak bu muvazenenin taayyün edecek fazlası ile tayin edilmektedir. Şarta muallak tediyat, şarta muallak olmıyan tediyat, Dawes planı, Young plânı v.s., hep bu prensipe dayanan bir takım "ehli hibre raporları"dır.

İmdi, sermaye için Almanya'ya akmakta fayda vardır. Çünkü plasman kaidesi %100 tatmin edilmiş bulunmaktadır. Fakat, Almanya bakımından, mesele bambaşkadır. Atmış sene, başkaları için çalışmak. Buna hüsnüniyet mi dayanır? Paranın akmakta olduğunu gören Almanya, elinden geldiği kadar, bunu, menkul bir halden gayri menkul bir hale tebdile ve bu suretle elinde hiç olmazsa modern bir sanayi cihazı ve geniş pazar organizasyonları buldurmağa gayret etmiştir. Bu suretle Almanya, tam 26.000.000.000 altın markın başını yemiş, üste de bir kaç tamirat taksiti ödemiştir. İşte "Almanya'da donmuş krediler" ismi verilen, Sterling lirasını tepeşağı deviren, Dolar'ı telâşlara düşüren hâdis, budur. Şimdi kapitalist merkezlerin en büyük dertleri, Almanya'nın tamirat borçları ile yeni borçlarını telif için bir hal tarzı bulmaktır.

Almanya, herhangi bir tediyede bulunabilmek için evvelâ yeniden krediye muhtaç olduğunu, sonra da, bağ ödemezden evvel, borç ödemek mecburiyetinde bulunduğunu ileri sürüyor.

İngiltere, aşağı yukarı aynı fikirdedir. Üste de, tamirat matlubunu İngiliz lirası üzerinden tahsil edeceğinden, İngiliz lirası ise kıymetini kaybetmiş olduğundan, tamirat meselesinin takdiminin lehine değil aleyhinde mutalea yürütmeyi, daha kârlı buluyor.

Amerika, Monroe kaidesinin en iyi kaide olduğuna bir kere daha inanmakla iktifa ediyor.

Fransa, evvelâ tamirat, ondan sonra diğer borçlar gelmesi taraftarıdır. Almanya bu esası kabul ederse, lâzım gelen krediye açacak. Bu ise, Laval'ın Almanya başvekilliğini de yapmasından farksızdır. Yani, tek başına Brüning bile, böyle bir şeyin taraftarı olmuyor.

İşte, ikide birde cihanı yeniden sükûn ve sükûnete kavuşturmasından demvurulan cihan kredi mekanizmasının içli dışlı vaziyeti, bundan ibarettir: bir para ki, miktarı milyarları aşıyor; fakat, hem, mevcut altın stoklarının bile karşılayamayacakları kadar şişirilmiş ve emniyetsizleştirilmiş, hem de, bir takım korkunç matlup ve zimmet hesaplarına girişmiş ki, her altı ayda bir yeni bir takas esasına ihtiyaç gösteriyor.

Bu dejenere para ve bu bozuk kredi mekanizmasının yanında, bir de istihsal ve istihlâk münasebeti var ki, o da bugün, artık herkesin malûmu olduğu gibi, bir muvazenenin değil feci bir tezaadın ifadesidir. Bugün, mahrukat yerine kullanılan buğdaylara mukabil randımanlarının ancak %44-ü ile çalışan fabrikalar hatsız ve hesapsızdır.

Halbuki cihanın müstemleke ve yarı müstemleke vaziyetinde olan pazarlarının teknikte teşhizi için, harpten sonra hemen hiçbir şey yapılmamış ve bu bol, fakat sahte para esasından yürüyüşte, buraları, sermaye vazı mekanizmasından hariç bırakılmışlardır. Binaenaleyh, istihsal ve istihlâk arasındaki muvazenede, cihanın bu nahiyeleri, ancak menfî bir rol oynuyabilmektedirler. Avusturalya gibi yüksek teknikte teşhiz edilmiş bir müstemlekenin nüfus başına senede 800 liralık bir alım kabiliyeti olmasına mukabil, tekniksiz bırakılmış yerlerde, bu nispet, senede 20-30 lirayı geçmemiştir. Nüfus başına, diyoruz, halbuki, Avustralyada 6-7 milyon, Çinde ise 400 milyon müstehlik yaşıyor. İstismarın bütün gavamıza vâkıf olan kapitalizmin, müstehlik adedini böylece ihmal etmesi, acaba bir hesap hatasından mı, yoksa başka bir şeyden mi ileri geliyor?

Her ikisi de. Cihan harbine kadar, yukarıda da söylediğimiz gibi, kapitalist istismar, daha ziyade Asya ve Akdeniz müstemlekelerine ve bir de yarı-müstemleke halinde bulunan fakat bitmez tükenmez servetlerin tabii vatani olan Rusya'ya istinat ediyordu. Harpten sonra, borçlu ve kısmen pazar bir Şimal Amerikası yerine, alacaklı ve tamamen ihracatçı bir Şimal Amerikasının zuhuru, buraya yakın olan bütün deniz aşırı (Kanada, Avustralya, Cenup Amerikası v.s.) memleketler üzerine hem sermaye hem de ferdi teşebbüsün alâkasını teksif etti. Şimal Amerikası, yepyeni bir memleket tipi olarak doğmuştu. Avrupanın sanayici memleketleri, hep ufak ve dar sahalardan ibaret olduklarından, buralarda, sanayi arttıkça ziraat miktar itibarı ile gerilemiş ve o memleketleri haricin ziraat maddeleri yardımına muhtaç kılmıştı. Halbuki, Amerika hem sanayi maddeleri, hem de ziraat maddeleri ihraç etmek gibi bir yeni çığırı, bünyesi sayesinde, ortaya atmış bulunuyordu. Ve, rasyonel ve büyük istihsal ismini verdiği yepyeni bir organizasyon esası sayesinde, Avrupanın her türlü istihsal normalarını gerilerde bırakarak bunları altüst ediyordu.

Hâdisenin gelişini ve neticelerini görmek için, 1929 senesini bekleme lüzum yoktu. Britanya sermayesi hassastı. Derhal, Dominyonlar da aynı şeyin tatbikına geçti. Hindistan ve Mısır'da aynı şeyi yapamazdı, çünkü mülkiyet esaslarını değiştirmek, bunu yapayım derken siyasî teşevvüslere yol açmak ihtimali kuvvetli idi. Fakat, başta Şimal Amerikası olmak şartı ile, Cenup Amerikasının ve Dominyonların, birden ve en modern teçhizat ile, gerek ham madde, gerekse ziraî madde istihsalâtında büyük ve rasyonel istihsale geçmelerinin ilk neticesi şu oldu ki, bunlar haricinde ne kadar geri teknikli toprak yahut hammadde istihsalı yapan memleketler varsa, bunlar, cihan mubadele mekanizmasından gittikçe daha fazla ekarte edilmeğe (pazar harici atılmağa) başladılar.

Bizim gibi, on sekizinci asır sonundaki sanayi inkilâbına iştirâk edemiyen, fakat, inkilâbı yapmış memleketlerde ziraî ve ham madde ihtiyacı arttığı için, oraları bunlarla besleyen ve bu itibarla, yavaş yavaş soyulmak pahasına da olsa iyi kötü bir iktisadî fonksiyon almış olan memleketler, denizaşırı memleketlerin bu korkunç rakabetleri karşısında, mallarını satamamıya, satamayınca, istihlâk maddelerini gittikçe daha az almaya başladılar. Öyle ki, kapitalist âlem, onsekizinci ve ondokuzuncu asırda, cihanın sanayi monopolunu alması yetmiyormuş gibi, yirminci asırın ilk rubunda cihanın ziraat ve ham madde monopolunu da alınca, her ikisinin de müstehliki olan bir milyardan fazla insanın, bu ikinci istismardan sonra büsbütün iktisadî fonksiyonsuz kalacaklarını, anlaşılan hesap etmemişti.

Kendi bünyesi haricinde kalmış memleketleri hem sanayi, hem toprak, hem de ham madde istihsal fonksiyonlarından mahrum ettiğine göre, kapitalist âlem ya istihsal mekanizmasının heyeti umumiyesini kendi bünyesine göre daraltacak yahut o memleketleri alım kabiliyeti ile teçhiz edecek, yahut da gaspettiği fonksiyonları onlara iade edecektir.

Girmiş olduğu çıkmazın hem para, hem de istihsal bakımından verdiği sıkıntı o kadar büyüktür ki, ve öbür taraftan, körü körüne, başıboş ve azgınca ekonomik fonksiyonları cihan mikyasında inhisar altına almak pervasızlığını göstermiş bir şuursuzluk, kolay kolay yerini şuura terkedemeyeceğinden, davanın artık onun tarafından değil de, onun bu hareketinin reaksiyonlarını teşkil eden iktisadî ve içtimaî anasır tarafından halledilmesi çok daha muhtemeldir, çünkü daha tabiidir.

Kapitalist âlem, vaktiyle ham madde ve ziraî madde yetiştirmek suretiyle üzerlerine tâbî de olsa iktisadî bir fonksiyon almış olan memleketleri (ki, biz de bunların arasında bulunmaktayız) istihsal bakımından tamamiyle fonksiyonsuz bırakmıştır ama, istihlâk bakımından onlara son derece muhtaç bulunmaktadır. Ve, onların istihlâk kabiliyetine müracaat ettiği nisbette onları istihsal kabiliyeti ile yeni baştan teçhiz etmeye, yani, yukarıda söylediğimiz gibi, kendi öz bünyesinde bir takım çözümlere müsaade etmeye mecburdur.

İşte istihlâklerine bugünkü Garb'ın her zamankinden fazla muhtaç bulunduğu memleketlere düşen millî vazife, kendilerini sistemli bir istismara tabî tutmuş olan kapitalist iktisat mekanizmasını bu sefer kendilerinin sistemli ve mukabil bir istismara mevzu tanımalarıdır. Yani, bu memleketlerin şöyle düşünmeleri lâzımdır:

“Garp, bizim istihlâk kabiliyetimize, bugün her zamankinden fazla muhtaçtır. Güzel. İstihlâk edeceğiz. Fakat, ne mamul maddesini, ne de ham maddesini istihlâk edeceğiz. Ondan, yalnız istihsal vesaiti alacağız. Mamul maddeleri ve ziraî maddelerinin ithalini sistemli ve gittikçe artan bir takyide tâbî tutacağız. İstihsal vesaiti ihtiyacımızı örttükçe, onun mamul maddelerine olan ihtiyacımız azalmış olacak. Fakat o da, yani sermaye de, talebin mamul maddelere değil de en ziyade istihsal vesaitine karşı arttığını görünce, kuvvetini oraya verecek ve bu suretle, sanayi cihan mikyasında ve rasyonel bir tevezzüüne muvazi olmak üzere, on sekizinci asır sonlarında, bizim gibi memleketlerin aleyhine olarak başlayan “sermaye ve sanayi temerküz hareketi”, yirminci asrın ilk rubunda, yerini, “cihan sermayesinin ve onunla beraber cihan tekniğinin, yani bütün bir cihan sayının bir buçuk asırlık muhassılası neticesinin çıktığı yerlere avdet etmesi hareketi”ne terkedecektir. Ancak ondan sonradır ki, normal bir cihan iktisadiyatından ve buna dayanan normal bir cihan nizamından milletlerin, bahsetmeye hakları olacaktır.

İşte, bunun için iddia edilebilir ki, mevcut buhran, kapitalist bünyenin kendine has olan inkişaf seyrinde vücut bulmuş ritmik ve periyodik bir duraklama, yani bir alelâde ve geçici buhran değil, kapitalist bünyenin çözülmesinden kuvvet alan onun için ricî ve reaksiyoner, fakat bizler için ileri ve inkılâbî bir bünye tahavvülü safhasıdır. Bu görüş, Türk inkılâbının görüşü olduğu gibi, aynı zamanda, bütün bizim gibi milletlerin gözlerini açacak, gayretlerini istikametlendirecek ve şuurlandırarak yeni ve orijinal bir hâdisedir.

ŞAİRİN, BİZE ANLATACAĞI ŞEY KALDI MI?

Yakup Kadri Karaosmanoğlu / Edebiyat

Dört yıl içinde (1914-den 1918-e kadar) yüz yıllık bir hayat ve istirap imtihanını geçirdikten sonra, Dantenin “Cehennem”ine türkölü bir film gibi bakıyoruz. Shakespeare’in eşhasını panayır sahnelerine adapte ediyoruz ve Goethe’yi acayip bir cinsiyet örneği olarak – nerde ise – Dr. Freud’un teşrih masasına yatıracağız.

* * *

Çık karşıma, söyle bakalım, “Şer Çiçekleri” sahibi Baudelaire, on dokuzuncu asrın korkunç ve harükulâde heyulası; şu, hançer, zehir, afyon, yangın, akrep, baykuş ve hortlak dediğin şeyler ne biçim çocuk oyuncaklarıdır? Şu, (ihtiyar orospunun sarkık memeleri), şu (zenci karısının kapkara kucağı) bugünkü günde hangi züppe delikanlının denemeğe tenezzül edeceği zevklerdir?

* * *

Elimize ne geçerse – ruh, akıl, söz, kitap, cemiyet – hepsini didik didik etmedeyiz. Leonardo da Vinci’nin Jeconda’sına palabıyıklar taktık ye Meryem Anayı boş bir tuval ortasında kocaman bir mürekkep lekesi şeklinde gösterdik. 1931 çocukları, kudemanın mübarekleşmiş eserleriyle böyle oynuyor.

* * *

Ekspresyonizma, bir eski masal. Futurizma, bir bulanık sezış. Dadaizma, ne varsa kırıp geçirmek. Surrealizma, bu kaos unsurlarını sarmak istiyen buluttan bir bağ.

* * *

Yeni bir nizam var mı?

Yeni bir nizam olmalıdır. Lâkin, bunun için, önce yeni neslin, şu münkirlik, yıkıcılık, didikleyip dağıtıcılık hummasından yakayı sıyırması lâzım. Bu da, kolay değil. Çünkü, kaos devam ediyor. İmkân deryasından bir ilâh çıkıp ta bu kaosa “dur!” dediği gün, yeni dünyanın, yeni insanlığın Homiros’u doğmuş olacaktır. Edebiyat ta medeniyet gibi muayyen bir nizam, muayyen bir sistem demektir.

* * *

Bu nizamın, bu sistemin düsturlarını, belki de, Tevrat gibi anonim bir kitapta bulacağız. Bir Ana-Kitap.

İlk Anayı kim doğurdu? Ana, kendi kendini doğurdu. İşte, bu kitap da umumî istirapların, umumî heyecanların içinden, bir muazzam feryat halinde, kendiliğinden fıskıracaktır. Tıpkı yüz-bin kişilik bir insan ormanının uğultusu gibi.

* * *

Kırk katlı beton arme binalarda hep bir arada yaşayışın, onbinlerce kişi alan sallerde hep bir arada eğlenişin, tekrarını imkânsız kıldığı birçok eski tahassüs motifleri vardır: Romeo ile Julietta’nın balkon muaşakaları, Verther’in yürek paralayıcı nahvet krizi ve bülbül sesi...

* * *

Yeni hayat, yeni insanda, yepyeni tahassüs kabiliyetleri uyandırdı. Fakat, buna göre ifade şekilleri, henüz keşfedilmemiştir. Bu, yalnız bir âlet değiştirme meselesi değildir. Üç telli sazı atıp bir nikel boru içine üflemeden bir şey çıkmaz. Nefesin başka bir nefes, melodinin başka bir melodi olması lâzım gelir.

Köhne temrinleri alt üst edip, bir taze hüner gösterdiklerini zanneden köşe başı şairlerinin ömrü kısa sürecektir. Lâkin, ne olursa olsun, bunlar, beklediğimiz hakikî halk şamanlarının pişdarlarıdır. Asıl peygamberler gelmeden evvel bir takım meczuplar ve sahte peygamberler türer.

Zamanenin alâmetleri böyledir.

* * *

Zamane alâmetleri yalnız bundan ibaret değil. Yuvalarıyla beraber derilerini de değiştirmekte olan insanlar, yerini ve nevini, henüz kendileri de tayin edemedikleri bir takım sızlar ve gidişmelerle mustarıptirler. Buna, bir istihale krizi diyebiliriz.

* * *

İnsanlar, eski Yunan ve Roma medeniyetile, yeni Avrupa medeniyeti arasında böyle bir istihale devresi daha geçirdiler: Orta Çağ (Moyen-Age).

Bizim bulunduğumuz şu devre ikinci Orta Çağdır.

Birinci Orta Çağda her şey Sıtma, Korku, Evham, Sar'a ve Cehennemazabı idi. Bu büyük beşerî ihtilâç, günün birinde, Gotik katedralde kendine yakışan kalıbı buldu ve onun içine gömülüp gitti.

İkinci Orta Çağ, Gotik'e mukabil, Kubik'i çıkarmıştır. Kubik, resim ve mimarî de, bütün hususiyetleriyle bir istihale devrini temsil eder. Yalnız resim ve mimarîde mi? Evet. Çünkü, muasır edebiyatın hareketleri, henüz kendisine, bir ad verilebilecek kadar meydana çıkmamıştır.

Bütün bu sözler, hep Avrupaya göredir.

BİR RUH FANTEZİSİ; YAHUT YERLİ PEYGAMBER **Şevket Süreyya Aydemir / Polemik**

İnkilap devri ekstremeler devridir. Gerek insan hareketleri gerek ruh ve fikir temayülleri en zıt, fakat en karakteristik misallerini bu devirde verirler.

Cemiyetin bünyesinde olduğu gibi, ferdin ruhunda da sezilir, sezilmez bütün tezadlar bu devirde en yüksek inkişaf hadlerine varır. En büyük cemiyet adamı gibi, en mistik ruh ve fikir anarşisti de bu devirde yetişir. En eşsiz içtimaî idealizme ve en aykırı ruh ve fikir reaksiyonlarına bu devirde tesadüf edilir.

Fakat inkilâbın menfaati, kendi dairesine aldığı beşer kütlelerinin fiil ve hareketleri gibi, bu kütleleri teşkil eden fertlerin ruh ve fikir temayülleri üstünde de kendi kontrolünü tesis etmesindedir. Çünkü inkilâp devri, ne kütle, ne de fert enerjilerinin her birinin kendi beğendiği istikamette başıboş kalması ve israf edilmesi devri değildir.

Çünkü beşer tarihinde bin bir inkilâp hareketinin kaydı ve işareti vardır. Fakat bu inkilâp hareketleri içinde muvaffak olanlar ancak; bu hareketleri yaşatan ileri kadro ve kendilerini temsil eden ileri fikirler etrafında, her parçası bir tarafa ayrılmaya müsait dağınık ekseriyeti, iradesile veya iradesi haricinde toplamaya muvaffak olabilenlerdi:

* * *

Bu sözleri şu vesile ile söylüyoruz:

İstanbulda Felsefe muallimi Hilmi Ziya Beyin bir kitabını okuduk:

Halka rağmen Halk için kitap

Yahut

Aşk Ahlâkı.

Bu "244" küçük sayıfalık kitapta tam "116" bahis teşkil eden "116" mühim mesele ele alınmış, tetkik olunmuş, halledilmiş; ve neticelere bağlanmıştır: İki sayfada bir mesele!....

Bu meselelerde lâalettayin bir kaçına işaret edelim:

Ruh ne demektir? Zulüm bir imtihandır. Vahdetçilik. İsa ve Kayser. Piyanko. Realizim. İltimas. Müstakbel cemiyet.. V.S. Bir bakışta bu büyük davalar, diğer taraftan o büyük davaların üzerlerinde teşhir edildiği küçük

çerçeveler, insanda kitabın ciddiyeti hakkında şüpheler uyandırabilir. Filvaki daha ilk sayfalar okuyucunun bu şüphesini tamamlar ve katileştirir. Fakat biz, daha aşağıda işaret ettiğimiz sebeplerle bu kitap üzerinde duracağız.

Evvelâ kitabı verelim:

Kitap iki kısımdır denilebilir: İlköz ve Metin.

Müellife göre bu eser bir terkiptir. Heyeti umumiyesi kendisinin “Cemiyet ve şuur” hakkındaki telâkkilerini telhis eder. İlköz kısmının iddiası, bu telâkki sisteminin nazariyesini ve bu nazariyelerin tarihî orijinlerini izah etmektir gibi görünür.

Müellif burada kendini müstakil bir felsefî meslek vazıı gibi sayar. Kendi sistemi için felsefî tefekkür tarihinden orijinler bulur. Fikirlerinin parça parça müşabihlerini Eflâtunda, İsada, Mütessavvıflarda, Mevlânada bulabileceğimizi söyler.

Filvaki, kendisinde orijinal bir felsefî mektep sahibi olmanın bütün şartlarını ve olgunluklarını bulan bir adam için böyle “şahsî bir sistem” vazıı gibi görünmek bittabi aykırı bir şey olmaz. Mamafih Hilmi Ziya Bey bu “şahsî sistem”inin bir parçalı bohça manzarasını vermesine her nedense adeta itina etmiştir! Ona göre kitabının asıl seciyesi “İsa ile Niçeyi birleştirmektir!” Ancak bu acayip ittifaktan, felsefe tarihinde ismi geçen başlıca tefekkür eshabının hariç bırakılması münasip olmayacağı için Platondan, Şopenhavr ve Froyda kadar her fikir merhalesi bu “Telhis” içine alınmıştır: Ondan sonra da bu garip Eklektizme bittabi bir ad aramak lâzım gelmiş. Müellif sayıyor: Bana Vitalist, Pannatürist Vahdetçi, yeni realist, Affektivist, Entellektüalist... v.s. diyebilirsiniz diyor!

* * *

İlköz kısmının bu alacalı fikir ve ıstılah sayfalarının sizi ne de olsa bir felsefî eser okumaya hazırlamak istediğini zannedersiniz. Zaten müellife göre de kitabın gayesi “Bir taraftan kendisile münevverler efkârı ammesi arasında bir fiil ve fikir iştiraki aramak, diğer taraftan münevverlerle halk arasında müşterek hissî ve teessürî köklere malik bir AŞK AHLAKI tesis etmek”tir. Ancak burada müellifin ufacık bir kaydı var: “Eserdeki bütün meseleler her ne kadar mantıkî bir insicam ile birbirine merbut ise de, kitabın TELKİNÎ İFADESİNİN vahdetini bozmamak için bunlar arasında bir tasnif yapılmamış, BİBLİK bir ifade, nassî bir lisan ihtiyar edilmiştir.” Fakat daha bu mütaleadan itibaren hakikatta eserin medhal kısmı ile metin arasında artık hiçbir alâka kalmamıştır: Bu metin artık, methal kısmında işaret olunan garip eklektizm ile dahi hiçbir rabitası olmayın serbest bir ruh fantazisidir.

Burada müellif, artık kendisini kendi ruhunda yaşattığı marazî bir âlemin cezbesine kaptırmış gibidir: Aşk Ahlâkı artık bir dindir. Müellif de artık bir müellif değil, bir din vazıı!.. Ona göre ne filosofların, ne de peygamberlerin yapamadığı bir şey var:

“İsa maddeye hükmetti. Sokrat, maddeye hükmetti. Muhammet dünyaya hükmetti. Gandi, Sultana hükmetti. Bu büyük sultanlar ancak bir gün için taç giydiler:”

Halbuki Hilmi Ziya Bey artık bütün bu yarım kalan işleri tamamlamak ve beşeri son ve katî dine davet etmek için memurdur: Kendilerine Dört kitap ve yüz iki suhuf indiği rivayet olunan yirmi sekiz peygamberin yirmi sekizi de nasıl konuşmuşsa, Hilmi Ziya Bey de artık onlar gibi konuşuyor:

“Yarabbi! Bu âciz tenime öyle nihayetsiz bir yanmak iktidarı ver ki, bütün günahgârların, dalâlette ve gaflette

kalanların yerine cehenneminde ben yanayım!”

Ümmeti için bol bol cehennemlerde yanmayı göze alan bu yerli peygamberin dini o kadar da mürekkep değildir:

1- “Size aşkı teklif ediyorum” Aşk halinden memnun olmak, ıztıraptan en büyük hazzı duymaktır.”

2- Aşka varmak için kinin geçidini aşmak lâzım! Vahdete ulaşmak için hasret köprüsünden geçmek lâzım!”

Ruhumuzdaki açlığı doyumak için bu iki hakikati size yol gösteren iki ışık gibi veriyorum!”

Eğer bu aşka inanırsak dünyada olacak eyiliklerin haddi, hesabı yoktur:

“İran-Turan düşmanlığı yerini dostluğa bırakacak, açlarla tokların cidalinden meratip ve nizam doğacaktır!”

Vakıa yerli peygamber kini ve cidali inkâr ettiği için bu açlarla tokların cidali ne demek olduğu anlaşılmıyorsa da, kendi dinine inanmayanlar için gösterdiği felâketler ve tehlikeler az değildir:

“Veyl o müstehzilere ki aşkı inkâr ederler! Veyl o gün gelir gelmez can kaygusuna düşüp feryat edenlere! Veyl o aşkı inkâr edenlere! Feragatı hor görerek kurban ile istihza edenlere!” Hilmi Ziya bey kendisine istediği kadar felsefî titrler intihap edebilir. Fakat bize göre bu muallim dejenere bir mistisizm içindedir!

* * *

Çünkü:

Yeni lisan öğrenenlerle, sistemsiz felsefe tarihi okuyanların müşterek, fakat bir haddi geçmedikçe masum kalan bir zaafı vardır:

Yeni lisan öğrenen, öğrendiği lisanın perakende kelimelerini lüzumlu lüzumsuz kendi dili içinde kullanmaktan haz duyar. Sistemsiz felsefe tarihi okuyan için de lüzumlu lüzumsuz felsefî mefhumlar israf etmenin büyük bir zevki vardır.

Felsefe kitaplarının ilk okunduğu yaşta, kendinde orijinal bir felsefî istidat his etmemiş kaç genç bulabilirsiniz? Felsefe mekteplerinin ve felsefî kategorilerin yalnız istilahlar şeklinde bellendiği ve aralarındaki sınırların kolay idrak edilmediği bu yaşta her genç okuyucu kendinde müstakbel bir filosof kabiliyeti duyar. Hattâ bu “Hayal galatı”nı bazan saçlarını uzatmak, bazan tenhalarda tefekkürata dalmak şeklinde izhar eder!

Fakat, dimağda sentezler yapmak kabiliyeti normal bir şekilde inkişaf etmezse, yaş ilerledikçe, bu hayal galatının marazî şekiller aldığı da görülür. O zaman şeniyetten tecerrüt ederek kendi mahdut malzemesile sun’î sentezler yapmak iptilâsına kapılan dimağ nihayet bir gün gelir, sahibini kendi yarattığı bu sun’î âlemin orijinalitesine inandırır!

Meczuplar, yarı deliler, ve deliler arasında bu tipin derece derece misalini bulmak kabildir: Âmirinin yerine kendisini koysalar, bir emirle işleri düzeltceğini iddia eden zararsız gevezelerden tutunuz da, bir proje ile bir günde ıslaha kalkışan çeşit çeşit ıslahatçılar, yahut halkı imana davet eden renk renk sahte peygamberlere kadar muhtelif tipler bu tefekkür sistemsizliğinin hep birer misalini teşkil ederler:

Aşk Ahlâkı kitabının methal kısmında da aynı suretle ıstılahların israf edilişi vardır: Felsefî kategoriler ve mektepler arasındaki sınırların ihmal edilişi vardır: Mefhumlar yerine ıstılahlarla sentezler yapılışı vardır! Hulâsa tefekkür sistemsizliğinin bütün unsurları ayrı ayrı ve derece derece mevcuttur! Metne gelince; bir tarih hikâyesini hatırlatalım:

Eski Filistinde, Roma imperatorluğunun sert ve kuvvete müstenit rejimi altında bütün istiklâlini ve millî müesseselerini gaybeden ve esasen hiç bir zaman istiklâle liyakat gösteremeyen hakir bir kavim yaşıyordu. İstiklâlin ve “Millet” olmanın içtimaî şahsiyetinden mahrum kalınca bu kavmin efradı ayrı ayrı kendi nefesine ve kendi menfaatine döndü. Bir kısmı ahlâk spekülâsyonları, bir kısmı ticaret spekülâsyonları yaptı.

Rivayete göre bunların arasında bir de “İsa peygamber” vardır. Bu da kendi nefesine döndü. Fakat bunun dönüşü ne bir ahlâk tereddidi, ne bir menfaat endişesi değil, bir ruh spekülâsyonudur. İsa kendi nefesine dönüştü hürriyetin reaksiyonunu, kendi ruhunda fert ve millet esirliğinin ahlâkını yaptı:

“Bir yanağınza bir tokat vururlarsa, öbür yanağınızı çeviriniz;” dedi. Halâsını milletin esarete karşı isyanı yerine, ruhunu zulme alıştırmakta buldu!

İşte Aşk Âhlâkının metninde de, aynı miskin ruh esaretinin karikatür bir hasreti var. Bu edada; insan dimağının güzel güzel işlerken bir gün, bütün objektif elemanlarından tecerrüt etmesinin ve kendi kendine sentezler yapmak iptilâsına tutulmasının bütün alâmetleri aynen görülmektedir!

Hulâsa; bir kitap değil bir ruh fantazisi karşısındayız.

Memleketimizin münevver efkârı ammesi arasında ahlâkî ve filî sahada müşterek noktalar bulmak endişesini takip ettiğini söyleyen bu hastalıklı ruh haletinin müşahedesi, inkilâbımızın İdeoloji cephesinde de vakit geçirmeden girişmek mecburiyetinde bulunduğu mücadelenin genişliği ve ehemmiyeti hakkında epi fikirler verecek kadar dikkata şayandır.

Biz Aşk ahlâkındaki sinik mistisizmde, inkilâbın mukadderatı ile alâkası bir mücrimin polisle alâkası kadar dürüst ve kanun dahilinde cereyan eden bir kısım ruhan kenarda kalmış münevverliğin yeni bir ruhî reaksiyonunu seziyor ve buna işaret ediyoruz.

“Aşk, halinden memnun olmaktır ve ıztıraptan en büyük hazzı duymaktır” diyen bu hasta peygamberin davetine, bir inkilâp içinde yaşayan memleketimizin münevverler efkâr ammesi ne der bilemeyiz? Fakat “Kadro” sayfalarında çalışan ve telâkkilerinin esas noktası, mistisizmin passif ruh esareti yerine, cemiyetin yaratıcı kudretinin doğurduğu dinamik inkilâp felsefesi olan münevverler kadrosunun bu miskin ruh irticai ile ne ahlâkî, ne de filî sahada bir zerre bile iştiraki olmayacağını ilân etmeyi borç biliriz. Çünkü:

Memleketimiz büyük bir inkilâp içindedir. Kendi şeniyetine uygun nazarî bir izahtan ve bir felsefî tefekkür tarzından mahrum kalan bir inkilâbın kendini devam ettirecek idealist genç nesli yetiştirmesi kabil olmayacağı da aşikârdır. Ancak, inkilâbın meşruiyetini ve istikbalini izah ve müdafaa edebilecek bir felsefî tefekkür tarzı, hiç bir zaman pesimist ve mistik bir endividualizm olamaz!

Filosof, içinde yaşadığı cemiyetin mahsulüdür. Felsefî tefekkür tarzı ise, içinde yaşanan cemiyetin içtimaî-iktisadî gelişiminin idrakimize bir kül halinde aksetmesidir!

Asl olan ne fert, ne de ferdi şuurdur. Asl olan Cemiyet ve içtimaî idraktır. İçtimaî idrak, cemiyetin içtimaî seyri ile mukayyet ve ona tâbidir.

Bu itibarla inkilâbın ideolojisi, Cemiyetin İctimaî-İktisadî seyrinin, ferdî temayüllerimizden mücerret olarak, şeniyetin seyrine göre izah ve idrak edilişi demektir.

Halbuki Endividüalizmde idrak, temelini cemiyetten değil “Ene = Ben”den alır ve yine “Ene = Ben”e intikal ederek ferdin idrakini meydana getirir. Bu itibarla endividüalizmde “Ene” hem baz ve sebep, hem aynı zamanda bazın inikâsı ve netice olarak daha ilk hareket noktasından inkişaf imkânını kaybeder ve dejenere olur:

Endividüalizmde asl olan “Obje” değil “Süje” dir. Halbuki inkilâp içinde yaşıyan bir memlekette, inkilâbın menfaati için asl olan “Süje” değil “Obje”dir. İctimaî şekiller ve o meyanda idrak ve şuur kategorileri, her devirde o devrin hem mahsulü ve hem mümessilidir. İsanın endividüalist mistisizmi, esir Yahudi cemiyetinin bir ifadesi idi. Gerek bu, gerek buna benzer herhangi bir dinî veya felsefî endividüalizm veya mistisizm ile inkilâbımızın ideolojisi esasen ve berveçhipeşin taaruz eder. İşte bu itibarlardır ki, Mistisizm, inkilâbın meşruiyetini idrake karşı bir reaksiyon ve binaenaleyh tam bir nazariye ve ruh irticaıdır!

İNKILABIMIZ VE HİLAFET

Burhan Asaf Belge / Kronik

Emperyalistlerin foyaları meydana çıkalı tam dokuz sene oluyor. Bir vakitki zengin Çin, bir vakitki zengin Hint, bir vakitki zengin Şark Avrupası, nasıl soyulup soğana çevrildiler. Bunu artık herkes biliyor. Bundan yarım asır evel, bunun sırrını talim ve terbiye ile, bundan bir asır evel, silâhların zafı ile izah edenler vardı. İzahlar esassız ve kifayetsiz olduklarından, tedbirler kısa ve mücadele neticeleri kısır kalmışlar ve emperyalizma, namertçe işine kaygusuzca devam edebilmiştir.

Fakat, Türk inkilabi, cihanın istismar edilmiş ve edilmekte olan milleterine ilân etti ki, milletleri topyekûn esir pazarlarına çeviren kuvvet iki cephelidir. Bunlardan birisi, milletleri ya temamilik iktisadi fonksiyonsuz yahut da ancak tâbî fonksiyonla bir kalabalık haline getiren istismar mekanizmasıdır. Diğeri de, bu mekanizmanın gavamıza hiçbir millet vakıf olmasın diye, emperyalizmanın yardımcı kuvvet olarak kabul ettiği teokratik nizamdır. Teokratik nizam, dünyanın her noktasında, başka başka çeşit ve nevededir. Fakat bir esas prensibi vardır ki, o hiçbir yerde değişmez: Dünyadan fazla ahreti düşünmek ve terakki amilleri ile birer birer mücadeleyi başlıca gaye bilmek.

İşte Türk İnkilâbı, istismar mekanizmasını, her iki unsurundan da tecrit etmiş ve binaenaleyh onu dışız ve pençesiz bırakmış olan cihanşümül hâdisedir. Yalnız, teokrasiyi tasfiye edecek olan ileri düşünce ve ileri duygu malzemesini vermekle kalmamış aynı zamanda, müstemlekenin bir müstakil ve millî pazara inkilâbı için üzerlerinden yürünmesi elzem iktisadî prensipleri de ilân etmiştir.

Dokuz sene var ki, istismarcı merkezler, inkilâbımızın seyrini endişe ile takip etmektedirler. Bugüne kadar, sandalyasız kalmış Abdülmecidi, dokuz kere dünyanın bir tarafında halife ilân edebilirlerdi. Yapmadılar. Niçin? Dediler ki: Siyasî rejimin değişmiş olması, Türkiye’nin istismarımızdan çıkıp kurtulması için kâfi değildir. İstismarımız, iktisadî bir kuruluşa, dayanmaktadır ki, rejim meselesi, bu kuruluşa, ancak çok semereli yahut az semereli kılmakla kalır. İstismarımızın kuruluşunu hakikiyaten parçalıyabilecek olan şey, Türkiye’de iktisadî rejimin bizim mekanizmaya taban tabana zıt bir halde işlemesidir. Bu olmadıkça, rahat uyku uyuyabiliriz.,,

Fakat çok geçmeden gördüler ki, Türkiye, iktisadî nizamını da kuvvetli dümen darbeleri ile, kendilerinin o meşhur mekanizmalarına zıt bir istikamette yollandırmaktadır. Türkiye ferdiyette bir iktisat nizamını, gittikçe

ikinci plâna ve devletçi bir iktisat nizamını da gittikçe birinci plâna almaktadır. Türkiye, istikrazların, muvazenelerinde daima açık veren milletler için aldatıcı ve devamsız bir refah devreciği temin ettikten sonra, bir taraftan faizleri ve bir taraftan resülmalleri ile, bütçeyi, yani milletin en semereli ve gıdalı bir millî sermaye kaynağını gittikçe daha fazla zedeleyip gittikçe daha fazla, bir kalkınma ve iymar âmili halinden bir tutunma ve bir aylıklar hesabı haline getirdiğini anlamıştır. Ve dokuz senedir böyle bir tuzağa yanaşmadığı gibi, bugün yani iktisadî sıkıntıyı en fazla hissetmeğe başladığı bir dakikada bile krediyi, ancak büyük bir millî sanayi kurulması yahut başlıca istihsal emtiasının büyük ve plânlı bir istihsal bakımından teşkilâtlandırılması esası üzerinden teemmül ediyor. Son kontenjan kararnamesi, millî iktisadın korunmasını ne ileri hadlere kadar tatbik etmek azminde olduğunu, şüphe ve tereddütlere yer vermiyecek bir şekilde ilân etmiş oluyor.

Emperyalist merkezler, anlamıya başlıyorlar ki, Türk inkilâbı, bir Tanzimat yani körü körüne ve onlara pazar vazifesi görebilmek için yapılmış bir hareket değil, “a”sından “z”ine kadar, Millet şeniyetinin kurtarılması hareketidir. Ve derhal, böyle bir hareketin diğer ümmet parçaları üzerinde yapabileceği tesiri düşünerek, bu camiaları, ümmet şartlarının muhafazası namına teokrasi bağlarının içinde yeniden haps ediyorlar.

Halife ve hilâfetin, istismar için hiç bir tehlike teşkil etmediklerini Cihan harbi ve bizim o meşhur “Cihadı mukaddes” fiyaskomuz isbat etmişlerdir. Bugün, istismarcının düşündüğü, kendisi için hiç bir tehlike teşkil etmiyeceği muhakkak olan hilâfetin, acaba emin ve sadık bir uşağın elinde, Millî kurtuluş hareketlerine karşı bir silâh olarak kullanılıp kullanılmıyacağıdır. Böyle bir düşüncenin ilk tatbik zemini de, elbette ki, bu hareketlerin fikir ve iman kaynağı olan Türkiye Cumhuriyeti’dir. İstismarcı, zannediyor ki, hilafet ve halife kuklaları ile bizim inkilâpçı millet camiamızı çözmek mümkündür. Onu bu kanaatinde bırakalım. Buna ne kadar saplanıp kalırsa, okadar yanlıştır. Fakat, buna mukabil, bizim de yapacağımız bir şey vardır ki, o da, kabuğunun içine çekilmiş ve inkilâp ideolojisini de bu kabuğun içine hapsetmiş bir millet camiasi ve bir millet rejimi alâmetlerini süratle ve şiddetle reddetmektir. Yani, İnkilabımızın hakikaten cihanşümül olduğunu ve hakikaten dünyada ne kadar ümmet varsa, onların millet olmaları prensiplerini verdiğini ve müdafaa ettiğini, mütâaddi bir iman hamlesi halinde ilân etmektir. Dünyanın bugünkü gidişinde, istismarcının tuttuğu mevki, daha doğrusu düştüğü çukur o kadar hâkim olmaktan çıkmıştır ki, kuvvetli fikir hareketi ve kuvvetli millet hamlesi, bu gidişin gönülsüz ve kendi halinde yolcusu olmayı değil, bu gidişin mutlak surette ele başısı ve mutlak surette iddialı ve safarın başını tutmuş bir yolgöstericisi olmayı talep ediyor.

Kuvvetin bugünkü şartı, çekingenlik değil, ataklıktır. Türkiye’nin inkilâp saflarını ve Türk İnkilâp Fırkası’nın ana ideolojisini, hudut içeri bir tahassun esasından hudut aşırı bir fikir ve iman akıncılığı dinamizmine sevketmemiz zamanının geldiğini Abdülmecit ile efendilerini, kendi karargâhlarında yakalamamız lüzumu da gösteriyor. İnkilâbımızın kanlı mücadelesini kendi topraklarımızda kabul ettik amma, inkilâbımızın fikir mücadelesini, eğer inkilâbımızın muvaffak olduğuna kani isek, topraklarımızın dışında yapmağımızı, tabîi ve yerinde telâkki etmeliyiz.

Abdülmecit kuklası ile bizi korkutmak isteyenlerin vasıflarını ilân edelim. Milletleri, nasıl ümmet halinde, nasıl esir bir iktisadî pazar halinde muhafaza ederler, bunu anlatalım. Bakalım o zaman, o ellerinde tuttıkları kuklayı, o buldukları noktaların insanları, onların kafalarında paralarlar mı, yoksa paralamazlar mı? Ve, bakalım o zaman, istismarcılar, bize karşı o gibi kuklalarla vaziyet almanın zamanı geçmiş hem de dokuz senedenberi geçmiş olduğunu, anlarlar mı, yoksa anlamazlar mı?

Ne halifeden ne de Efendilerinden, ne korkumuz, ne de pervamız vardır. Fakat, bunu onlara ispat etmemiz için, halife ve hilâfetin fonksyonlarını “İlmi Fıkıh”a nazaran değil, Millî Kurtuluş’un, Millî İktisat prensiplerine göre izzah etmemiz lâzımdır. İnsan, tabiiyeti hangi zemin üzerinde kabul ederse, mücadeleyi de o zemin üzerinde kabul etmeye mecburdur, Medrese ilmini iyi bildiğimizi değil modern manada istiklâl mücadelesini iyi yaptığımızı ispat edelim. Halife kuklası ile o kuklayı oynatanlara karşı alınacak kuvvetli ve, İnkilâp noktai

nazarından, semereli vaziyet budur, o değildir.

KİTAP GÜNÜ

Vedat Nedim Tör

Bütün kültür memleketlerinde kitap günleri yapılır.

Kitap günü, muharrirlerin bizzat kitaplarını caddelerde, meydanlarda önlerine bir masa koyarak sattıkları gün demektir.

Son iktisadi buhran neticesinde kitap satışında da buhran var. Ve bu buhran her yerde hissedilmektedir!

Bizde ise kitap satışı buhranı ezelîdir.

Bizdeki kitap buhranının başlıca sebeplerinden biri de reklamsızlıktır.

Halk, çıkan eserleri bilmiyor. Halk, neşriyatı takip edemiyor.

Kitap için yapılan el ilânları, prospektüsler her yerde hiç bir resme tabi değilken bizde adî ilân muamelesi görür. Onun için bizde çıkan bir eser ancak gündelik gazetelerin son sahifelerinde «matbaamıza gönderilen eserler» başlığı altında bir iki satırla okuyucu halka arz olunur.

Halbuki kitap ta dış macunu, jilet bıçağı, gramofon plakları gibi bir maldır. Bugün reklamsız hiç bir malın satılmasına imkân yoktur. Biz, kitaplarımızın bu kadar bile satıldığına şaşırıyoruz!

O halde diğer memleketlerdeki meslekdaşlarımız gibi biz de kendi kitaplarımızı caddelerde, meydanlarda bizzat satabilmek için bir (Kitap günü), hattâ haftası tertip etmeliyiz.

Bu suretle, hem okuyucu halkla muharrir arasında doğrudan doğruya bir temas temin edilmiş olur, hem de kitap satışı artar.

Meselâ: Abdülhak Hâmit B. Bayazit meydanında, Ahmet Haşim B. Eminönünde, Yakup Kadri B. Taksim meydanında, Peyami Safa Bey Fatih'te ve ilâh eserlerini bizzat satarlarsa ve bu, halka günlerce evvel gazetelerle ilân edilirse biz, kitap stoku kalmıyacağından eminiz.

Yalnız bu işi organize edecek teşkilât nerede?

* * *

Bu yazı yazıldıktan sonra haber aldık ki, Burhan Ümit bey ve arkadaşlarının teşebbüsü ile bir «Kitap sevenler cemiyeti» kurulmak üzeredir. İşte bu Cemiyet, pek âlâ «Kitap günleri» de yapabilir.

ÜMMİLİKLE MÜCADELE İÇİN KÖY KAMPLARI

Vedat Nedim Tör

Harf İnkılâbı

İşte inkilâbımızın orijinal ve bakir bir cephesi daha..

Harf inkilâbı tamamile türk inkilâbına has bir hamledir. Türk dehası, amelî ve cezrî bir dehadır. Her şeyin daima en maksada uygun olanını bulur ve benimser. Arap harflerini islâh tecrübesine kalkışan gülünç zihniyet türk değil, osmanlı zihniyettir! Millî kurtuluş hareketile kendini bulan ve Gazi Mustafa Kemalın şahsında en kuvvetli mümessilini yaratan türk dehası, derhal “islâhcılık” zihniyetinden “inkılâpcılık” zihniyetine geçti. İçtimaî inkilâbımızın her safhasında aynı zihniyetin yaratıcı hamlelerini görüyoruz. Saltanat yerine Cümhuriyet, Mecelle yerine Medenî kanun, Fes yerine Şapka, arap harfleri yerine yeni türk harfleri.

Yeni harflerimizi millî kurtuluş hareketimizin en modern bir silâhı olarak tanıyoruz. İnkilâbı, halkın ruhuna sindirmek için en mükemmel vasıta yeni harflerimizdir. Halkın bilgi ve kültür seviyesini yükseltmek için yeni harflerimiz en kuvvetli bir maniveladır.

Halka yeni harfleri öğretmek için millet mektepleri kâfi gelmedi. Şehirlerde ve ille köylerde okuma, yazma bilmeyenlerin adedi zannedildiğinden daha çok üstündür.

Ümmiliğe karşı daha radikal ve daha geniş mıkıyaslı mücadele şekilleri bulmak lâzım.

Meselâ: Tatil aylarında şehir kenarlarında kamp kuran, avarelikten canları sıkılan, kahvelerde pinekliyen mekteplileri seferberedip köylere gönderemez miyiz?

Kamplarını köylerde kursunlar ve her okuma yazma bilen mektepli bir ümmî köylüye okumak ve yazmak öğretmek mecburiyetinde olsun. Bu vazifesinde muvaffak olanlara ümmilikle mücadele madalyaları dağıtılarak bu işe ideal bir mahiyet de verilebilir.

Bu sayede şehir çocuğu, köylülerimizi ve köylerimizi tanıyacak; köylülerimiz, şehirli gence ısınacak. Köy ile şehir arasında bir kanal açılmış olacak.

Şehirli genç, üstüne aldığı içtimaî vazife ile inkilâbı daha iyi benimseyecek. Evvelce hazırlanması lâzım gelen vahdetli bir programla köylerde takip edilecek müsamereler, konferanslar, oyunlar, spor, idman şenlikleri, gramofon, radyo, fotoğraf hattâ sinema gibi köyün yabancı olduğu kültür vasıtaları köyün durgun ve geri muhitini devâsa bir motör gibi harekete getirecek.

Hele kamplarda bir kaç muallim, ziraatçı, doktor da bulunursa köyün yalnız okuma yazma vaziyetinde değil sıhhat, ziraat, hayvan bakımı işlerinde de bir değişiklik doğacak.

Kısaca köy kampları inkılâp kampları olacak.

Fakat sadece yeni harfleri öğretmek yetmez. Okutmak ta lâzım. Neyi okutmak?

Köylüye verebileceğimiz kaç eserimiz var?

O halde sistemli bir halk neşriyatına da şiddetle muhtacız.

Bütün bunlar yapılsa – ki yapılabilir, yapılmalıdır – o vakit daha geçenlerde bir köylü kızile aramızda geçen şu tarzda bir muhavereye bir daha şahit olmayız:

- Kız okuma, yazma öğrendin mi?

- Hayır..

- Neden?

- Çarşıdan hoca efendiye kâğıt gelmiş artık halkı okutma diye..

Çarşıdan, yani kasabadan, yani hükûmetten köyün hoca efendisine gelen o kâğıt, tabî ki, halkı Arap harflerile okutma diye idi.

Bakın köyün yobazı bu inkilâpçı emri nasıl bir irtica propagandasına âlet ediyor?

Şehirli gençleri tatil aylarında köylere saferber etmek, harf inkilâbına yakışır inkilâpçı bir tedbirdir.

Her inkilâp, inkilâpçı tedbirlerle yaşar, yayılır ve gürbüzleşir.

ÇİN VE HİNDİSTAN

Burhan Asaf Belge

İki büyük pazar ki, her birinde 300-400 milyon insan yaşıyor. Bu kadar mıdır, yoksa daha fazla mı, belli değil. Çinli diyoruz, Hintli diyoruz, Var mıdır böyle bir şey, bu hele hiç belli değil!

Çin, on iki sene var ki, bir takım jenerallerin ihtiraslarına teslim edilmiş bir cirit arsasıdır. Vaktile Nehirlere ve dağlara göre taksim edilmiş ve değişmeyen hudutlar dahilinde İmparatorun “mandarin”lerine teslim edilmiş eyaletler, şimdi sanki lâstikten imişler gibi, büyüyüp küçülüyorlar, açılıp büzülüyorlar. Jeneralin hükmü ve nüfuzu artıyorsa, eyalet büyüyor. Jeneralin hükmü ve nüfuzu eksiliyorsa, eyalet küçülüyor ve bazan bir iki şehirden ibaret kalıyor. Bu Jeneraller, bir takım derebeylerdir ki, modern silâhlarla teçhiz edilmiş ordulara malik oldukları halde, eski derebeyler kadar olsun devamlı bir feodalizmi, hiç bir tarafta kuramıyorlar. Meydana getire getire, bir göçebe derebeylik getiriyorlar.

Modern silâhlar dedik. Bu da doğru değil. Çünkü, bazı Jenerallerin 100,000 kişilik ordularında, ancak 10,000 tüfek var ki, bunların 9,000 tanesinin mermisi yok! Geri kalan kalabalık, ağızdan dolma av tüfekleri, yahut sopalar ve pencere demirleri ile teçhiz edilmiş.

Bu işin heyeti umumiyesine, Çin Millî Hareketi diyorlar. 300,000,000 insan ve bu hudutsuz anarşi. Bu bir milletin ifadesi olabilir mi? Olamaz. Bu olsa olsa, bir ümmetin ifadesi olabilir. Ümmet, milletlere gebe bir kalabalık demektir. Ve, milletler, ümmetin koynunda, bizim anladığımız manada milletler değil, milletin ham maddeleridir.

Çin'deki bütün bu bitmek tükenmek bilmiyen ve her defasında neticesiz kalan hareketler, neyin aksülamelleridirler? İstismarın kanlı pençesinden, bir karışık camialı pazar, kurtulmak istiyor. Buna bu şekilde imkân yoktur. İstismarın ağları, limanlarda yani top menzillerinin himayelerinde, duruyorlar. Mal alış verişi, Çin'in aleyhine olarak devam ediyor. Dahilde, Jeneral kavgası bitince, mubadele mekanizması işlemeğe

başlıyor, içerlere sokuluyor, parayı limanlara ve istismarcının kasalarına çekiyor. Bu suretle, istismarın mekanizması normal bir şekilde işlemiş oluyor. Fakat, Jenerallar kavgası başlayınca ve içerideki emniyet kalkınca, bu sefer bütün para, panik halinde, limanda soluğu alıyor. Limanda, istismarcının malı bekliyor. Ya, dahilde sükûnun yeniden teessüsünü beklemek var, yahut parayı istihlâke yatırmak. Nihayet, çinli tüccarın insan, yani müstehlik tarafı galip geliyor ve parayı, istismarcının kasası bu sefer bir de anormal bir yoldan toplamış oluyor. O silâh ve mühimmat ticareti, gümüş para üzerinde spekülâsyonlara girişmek faaliyetleri, onlar da, istismarcının, çeşni değiştirme yahut spor yapma kabilinden, boş saat eğlenceleri. Bu ne müthiş çapuldu? Güpegündüz, insan mefhumunun ırzına, bu ne iğrenç bir tasalluttur?

Çinli, Çin münevveri, bunu bilmiyor mu? Biliyor; fakat arkasındaki şey, bir millet değil, bir ümmet. Ve, burada, irade bükülüyor, kararın gözleri kararıyor.

Yukarıda, demir madeninden yani anahtar sanayiın başmaddesinden mahrum olan Japonlar, Mançuri'yi işgal ediyorlar. Mançuri katliâmının başka hiçbir sebebi yoktur. Japonya, kendi anahtar sanayiini karşısındaki topraklarda kurmak istiyor. Bu işi bütün Çin biliyor, fakat bunun önüne geçilmesine, yalnız Jeneral Ma tayin ediliyor. Onun da kim bilir kaçtane çakaralmaz tüfeği vardır. Baksanıza, karşılaşmaların birinde 300 Nipponluya mukabil 5000 Çinli kurban gitmiş!

İşte Çin'in bilânçosu budur. Fakat, Çin, kaynıyor. Parçalanıyor. Parçalanması, çok iyi. Çünkü, ümmet olan Çin parçalanıyor. Parçaların her birinden bir millet doğacaktır. Ancak ondan sonradır ki, istismar mekanizmasının karşısına şuurlu aksülamel, yani millet mukabelesi çıkacaktır. Bu hususta Çinlilerin bizden öğrenecekleri çok şeyler vardır. Anahtar sanayi için can çığneyenlere karşı; limanlarda, istismarın anahtarlarını tutanlara karşı, Ankara, Kurtuluşun anahtarını veriyor. Buna şimdilik uzanan el yok. Fakat, el uzanacaktır. Çünkü dünya ne de olsa küçüktür ve yüksek fikir, bir yerde doğdu mu, zaman ve mesafeyi zorlayıp dağıtması, iman ateşinin ilk kıvılcımına bakar.

* * *

Hindistan'ın Çin'den bir farkı varsa, o da, çakaralmaz tüfekli ordularla kuşanmış haris ve çapulcu Jeneraller yerine, çakar-almaz fikirli, ihtirazsız ve bir dilim ekmeğe kanaatkâr bir Gandi'nin peşinden seyretmesidir. Çin'de ümmetin maddesi kaynıyor ve bir beyaz ateş haline gelinceye kadar kaynıyacak ve bu madde, yeni kalıplara dökülerek, yeni Çin milletlerini verecek. Hindistan'da halbuki, ümmet maddesi, eski ve beş para etmez kalıbından çıkmamak için, donuyor. Müslüman şef, Dürrüşehvar'ı gelin etmekle meşgul. Mecusî şef, istismarcıya karşı, mukaddes keçilerini, süt besisinde kedisini ve çıplak bacaklarını gösterek, nümayiş yapmak peşinde.

Burada da, kim bilir kaç tane milletin özlü ham maddesi, buzlaşmış ümmet pıhtısının içinde, için için kaynıyor. Ganj, adamı muttasıl aldatamaz. Gün gelir, ona, kurban vermek yerine, mükemmel bir sopa çekmek lüzumunu herkes anlar. Ve, o zaman, beton kuşakların inzibasında, aldığı canları, kilovatlarla ödemeğe mecbur olur. Bunun lâzım bir hareket olduğunu, bir millete, gramofon, radyo, elektrik ütüsü ve fotoğraf gibi masum âletçikler bile ispat edebilir. Medeniyetin önünden kaçandan istiklâl nefret eder. Gandi'nin afsunları, bu hakikatin anlaşılmasına daha bir kaç yıl mani olabilirler. Fakat ondan sonra, söz, cihanı gittikçe idaresine alan "bugünkü medeniyet bugünkü cihanındır" parolasının olacaktır.

İmzasız

«Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti»nin her sene 12 birinci kânunda Türkiyenin her tarafında tertip ettiği «Tasarruf ve yerli malı haftası»nın bu sene ikincisi yapıldı.

Bu seneki hafta, bütün Türkiyede bir «Millî İktisat Seferberliği»nin başlangıcı gibi canlı ve manalı oldu.

Haftayı açan Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin nutku iktisat siyasetimiz için tarihî bir vesika ve aynı zamanda canlı bir program mahiyetindedir.

Bu hafta bütün mekteplerimizde dersler, iktisadî istiklâlimizin hedefleri etrafında cereyan etti. Müsamerele tertip edildi. Konferanslar verildi.

Milli istiklâlimizin koruyucusu olan Ordu da iktisat seferberliğinde üstüne düşen vazifeyi kuvvetle benimsedi. Efrada iktisadî istiklâlin yolları ve gayeleri telkin edildi.

Camilerde yapılan vaizlerde halk bugünkü dünya işlerinin en mühimmi olan iktisat ve tasarruf meseleleri etrafında irşat edildi.

Türkiyenin hemen her tarafında mahallî yerli malları sergileri açıldı. Mitingler yapıldı. Gerek sergilere, gerek mitinglere gelen halkın heyecanı asil ve kuvvetliydi.

Büyük şehirlerimizde yerli mallarile vitrin müsabakaları tertip edildi. Beyoğlundaki büyük mağazaların bile vitrin müsabakalarına iştirak etmeleri yerli malının en kozmopolit bir muhitte bile zaferine bir delil teşkil etmez mi? Bu haftanın faaliyetinde «Radyo»dan kuvvetli bir telkin vasıtası olarak istifade edildi. Ankara radyosunda her akşam, vekil beyefendiler tarafından çok dikkate şayan konferanslar verildi. İstanbul radyosu da hafta müddetince her akşam verdiği konferanslarda bu millî davamızın halk arasında yayılması işinde şerefli bir rol aldı. Hafta zarfında millî bankalarımızdaki tasarruf hesabı adedinin ve mevduatın arttığını da büyük bir memnuniyetle haber aldık.

Bütün Türkiye matbuatı da bu haftanın faaliyetine en canlı ve en müessir tarzda iştirak etmeği bildi.

Bizce çok dikkate değer bir nokta da bu hafta münasebetile Anadolunun muhtelif yerlerinde tasarruf etmek, yerli malı kullanmak mevzuları üzerinde cidden manalı ve kıymetli müteaddit «Halk destanları»nın yazılmış olmasıdır. Gelecek sayımızda Yakup Kadri Beyin bu destanlar hakkında bir yazısı çıkacaktır.

«Tasarruf ve yerli malı haftası» iktisat seferberliğinde de milletin şuurunu ve hareket kabiliyetini görmeğe ve göstermeğe canlı bir vesile teşkil etti.

—

İmtiyaz Sahibi: Yakup Kadri – Neşriyat müdürü: Dr. Vedat Nedim

Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş. – İstanbul